

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALoustIETEEN JA TALOUSOIKEUDEN YKSIKKÖ

Marika Ronkainen

BREXIT – UHKA VAI MAHDOLLISUUS ISO-BRITANNIALLE

Pro gradu -tutkielma
Taloustieteen
maisteriohjelma

VAASA 2017

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
1 JOHDANTO	5
2 ISO-BRITANNIA OSANA EUROOPPAA	7
2.1 Iso-Britannian historia	7
2.2 Iso-Britannian talous	9
2.3 Iso-Britannia ja EU	13
2.4 EU-jäsenyyssäänestys Iso-Britanniassa	15
3 EUROOPAN UNIONI	19
3.1 EU:n jäsenyyys	19
3.2 Euroopan talousalue	23
3.3 EU:n sisämarkkinat	23
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
4.1 Tutkimusmenetelmän valinta	27
4.2 Tutkimuksen rajaaminen	28
4.3 Tutkimuksen aineisto	29
5 EU:STA EROAMISEN VAIKUTUKSET ISO-BRITANNIALLE	30
5.1 Eroamisen lyhyen aikavälin vaikutukset	31
5.1.1 Taloudelliset vaikutukset lyhyellä aikavälillä	31
5.1.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset lyhyellä aikavälillä	36
5.2 Eroamisen pitkän aikavälin vaikutukset	41
5.2.1 Taloudelliset vaikutukset pitkällä aikavälillä	41
5.2.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset pitkällä aikavälillä	45
5.3 Iso-Britannian vaihtoehdot eroneuvotteluissa	48
5.4 Yhteenveto	52
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	56
LÄHTEET	59

VAASAN YLIOPISTO**Kauppätieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Marika Ronkainen
Tutkielman nimi:	Brexit – uhka vai mahdollisuus Iso-Britannialle
Ohjaaja:	Juuso Vataja
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri
Yksikkö:	Taloustieteiden ja talousoikeuden yksikkö
Aloitusvuosi:	2014
Valmistumisvuosi:	2017
Sivumäärä:	64

TIIVISTELMÄ

Iso-Britannia järjesti 23.6.2016 kansanäänestyksen EU-jäsenyyden jatkosta. Kansalta kysyttiin, että jäädäänkö EU:hun vai lähdetäänkö EU:sta. Äänestyksen lopputulos oli, että Iso-Britannia lähtee EU:sta. Iso-Britannian hallituksella ei ollut eroa varten suunnitelmaa. Maastrichtin sopimuksen artikla 50 määrittelee, miten EU:sta voi erota. Iso-Britannia ei ole vielä käynnistänyt artikla 50 mukaista eroprosessia. EU:sta eroaminen tulee vaikuttamaan Iso-Britannian yhteiskuntaan ja talouteen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää millaisia taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia EU:sta eroamisella on Iso-Britannialle lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Lisäksi tutkielmassa selvitetään, miten EU:sta erotaan EU:n lainsäädännön mukaan.

Brexitin vaikutuksia Iso-Britannialle on lähestytty tapaustutkimuksen kautta. Tutkielman painopiste on yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tutkielmassa kuvataan myös Iso-Britannian ja EU:n yhteistä historiaa ja EU:ta instituutiona. Tutkielmassa hyödynnetään sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusotetta. Aineistot grafiikkaan on kerätty OECD:n, Euroopan keskuspankin, Lontoon pörssin ja Economic Policy Uncertainty tietokannoista. Grafiikoista havaitaan lyhyen aikavälin vaikutuksia. Pitkän aikavälin vaikutusten havainnointi perustuu tieteellisiin artikkeleihin, taloustieteilijöiden paneelikeskusteluun ja taloustieteilijöiden kirjoituksiin.

Iso-Britannian talouden kehittymiseen vaikuttaa markkinoilla vuoden 2016 alusta vallinnut epävarmuus. Eroneuvotteluiden pituus ja lopputulos vaikuttaa siihen, kuinka nopeasti epävarmuus poistuu markkinoilta. Epävarmuus johtaa kotimaisten investointien lykkäämiseen, rekrytointien viivästyttämiseen ja karkottaa suoria ulkomaalta virtaavia investointeja. Iso-Britannian vienti on hyötynyt Brexit-äänestyksen jälkeisestä punnan heikentymisestä päävaluuttoja vastaan. Hyöty jäänee väliaikaiseksi, koska heikentynyt punta nostaa tuontihintoja ja inflaatio kiihtyy. Kiihtyneen inflaation seurauksena kulutus putoaa Iso-Britanniassa. Tutkielmassa saatujen tulosten mukaan Iso-Britannian BKT alenee eron seurauksena. BKT:n alenemisen määrä riippuu EU:sta eroamisen ehdoista ja EU:n ja Iso-Britannian tulevista kauppasuhteista.

AVAINSANAT: Euroopan unioni, Iso-Britannia, äänestäminen, Brexit

1 JOHDANTO

Iso-Britanniassa järjestettiin 23.6.2016 kansanäänestys Euroopan unionin (EU) jäsenyydestä. Kysymys kuului: ”Jäädäänkö EU:hun vai lähdetäänkö EU:sta?” EU-kriittiset voittivat ja tulos oli, että EU:sta lähdettäisiin. Mikään EU:n jäsenmaa ei ole eronnut EU:sta vuonna 1993 voimaan tulleen Maastrichtin sopimuksen jälkeen. Kyseisessä sopimuksessa määritellään EU:hun liittyminen ja siitä eroaminen.

Iso-Britannian EU:sta eroamisesta on muodostunut käsite ”Brexit”, joka muodostuu englanninkielisistä sanoista Britain (Iso-Britannia) ja exit (ulospääsy). Iso-Britannia ei ole vielä antanut EU:lle virallista eroilmoitustaan, josta eroneuvottelut käynnistyvät. Iso-Britannian pääministeri Theresa May kertoi 2.10.2016, että eroilmoitus annetaan maaliskuun 2017 loppuun mennessä (BBC 2016a). EU:n ja Iso-Britannian suhteiden tulevaisuus on auki, mikä aiheuttaa yhteiskunnallista ja taloudellista epävarmuutta.

Tutkimuksessa kartoitetaan millaisia taloudellista ja yhteiskunnallista vaikutuksia EU:sta eroamisella on Iso-Britannialle lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tutkimuksessa selvitetään myös, miten eroamisprosessia EU:sta toteutetaan EU:n säännösten mukaan. EU:sta eroamisesta säädetään Maastrichtin sopimuksen artiklassa 50. Kyseistä artiklaa ei ole koskaan aiemmin sovellettu, joten ennakkotapausta ei ole. Aihetta on tärkeää tutkia, koska se on ajankohtainen ja EU:sta eroamisen vaikutuksista ei ole aiempia esimerkkejä. Iso-Britannia on EU:ssa yksi suurimmista jäsenmaista, joten vaikutuksia erosta tulee sekä Iso-Britannian että EU:n suuntaan. Tässä tutkielmassa keskitytään Iso-Britanniaan kohdistuvien vaikutusten tutkimiseen. Useissa EU:n jäsenmaissa on viime vuosina havaittu EU-kriittisyyden lisääntyneen, minkä vuoksi EU:n vaikutuksista on hyvin tärkeää tehdä tutkimusta. Pakolaiskriisin seurauksena EU-kriittisyys on lisääntynyt vuosina 2015–2016.

Aiheen uutuuden vuoksi aiempien tutkimusten olemassaolo on vähäistä, mikä vaikuttaa lähdemateriaalin saatavuuteen ja aiempien tutkimusten tulosten tarkastelemiseen. Ainoa esimerkki EU:sta eroamisesta on Grönlannin eroaminen vuonna 1985. Tällöin Grönlannissa järjestettiin kansanäänestys, jossa kansa vaati eroa. Eron ehdoista päätettiin Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisesti, Euroopan yhteisön ja Tanskan väli-

sellä sopimuksella. Grönlannin-tapausta ei siis sellaisenaan voida suoraan käyttää esimerkkinä Iso-Britannian EU:sta eroamiselle.

Tutkimuksessa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin.

i) Miten Iso-Britannia eroaa EU:sta?

ii) Millaisia taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia Iso-Britannialle on EU:sta eroamisesta lyhyellä aikavälillä?

iii) Millaisia taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia Iso-Britannialle on EU:sta eroamisesta pitkällä aikavälillä?

Tämä pro gradu -tutkielma koostuu kuudesta luvusta. Ensimmäinen luku on johdanto, jossa perustellaan tutkimuksen aiheellisuus, aiheen rajausta, ja tutkimuksen rakenne. Johdannossa kerrotaan myös tutkimuskysymykset, joihin tutkielmassa haetaan vastauksia. Toisessa luvussa käsitellään Iso-Britannian historiaa ja sen taloudellista tilannetta. Luvun lopussa avataan Iso-Britannian ja EU:n välistä historiaa sekä Brexit-äänestystä ja sen tuloksia.

Kolmannessa luvussa käsitellään EU:ta ja siihen liittyvää lainsäädäntöä. Kolmannen luvun lopussa kerrotaan EU:n sisämarkkinoista ja sen tehtävistä. Sisämarkkinoilla ja niihin osallistumisella tulee olemaan olennainen rooli Iso-Britannian ja EU:n tulevaisuudessa eroneuvotteluissa. Sisämarkkinoilla noudatetaan neljää vapautta; tavaroiden, palveluiden, rahan ja ihmisten vapaata liikkuvuutta. Iso-Britannia haluaa rajoittaa ihmisten vapaata liikkuvuutta. Neuvotteluissa selviää osallistuuko Iso-Britannia tulevaisuudessa sisämarkkinoille.

Neljännessä luvussa kerrotaan tutkimusmenetelmän valinnasta, tutkielman rajaamisesta ja tutkielman aineistosta. Viidennessä luvussa käsitellään Iso-Britannian EU:sta eroamisen taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Viidennessä luvun lopussa esitetään erilaisia vaihtoehtoja Iso-Britannian ja EU:n tulevista suhteista sekä viimeisenä yhteenveto. Kuudennessa luvussa esitetään tutkimuksen tärkeimmät johtopäätökset ja kerrotaan jatkotutkimusehdotukset.

2 ISO-BRITANNIA OSANA EUROOPPAA

Tässä pro gradu -tutkielman luvussa esitellään Iso-Britanniaa. Luvussa käydään läpi Iso-Britannian hallintoa, taloutta, historiaa Euroopassa ja Brexit-äänestys. Luku antaa lukijalle käsityksen Iso-Britanniasta, mikä luo pohjan työssä myöhemmin esitettävälle analyysille Iso-Britannian EU:sta eroamisen vaikutuksista.

2.1 Iso-Britannian historia

Maan virallinen nimi on Iso-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta. Yhdistynyt Kuningaskunta muodostuu Iso-Britanniasta ja Pohjois-Irlannista. Iso-Britannian muodostavat Englanti, Skotlanti ja Wales. Sen valtionpäämiehenä on vaikuttanut jo vuodesta 1952 lähtien Kuningatar Elizabeth II. Maan parlamentti on ylin lakisäätävä elin ja se käsittää seuraavat päätöselimet: alahuone, ylähuone ja kuningatar. Näistä tärkein on alahuone, ylähuoneen rooli on puolestaan tarkastella lainsäätöprosessia. Monarkki vahvistaa lait. (Finpro 2010.)

Englannin ja Skotlannin kuningaskunnat sopivat vuonna 1707 pysyvästä unionista, jonka nimeksi tuli Iso-Britannian kuningaskunta. Iso-Britannian ja Irlannin yhdistynyt kuningaskunta muodostui vuonna 1801. Irlanti itsenäistyi vuonna 1922, tosin saaren pohjoiskärjen kuusi protestanttienemmistöistä kreivikuntaa jäi unioniin. Britit valloittivat maailmaa uuden ajan alussa, minkä seurauksena Iso-Britannian imperiumi kasvoi suurimmilleen 1900-luvun alussa. Melkein neljäsosa maailman maapinta-alasta oli kuningaskunnan hallinnassa. Kun Intia ja Pakistan irtautuivat vuonna 1947 kuningaskunnan hallinnasta, alkoivat muutkin siirtomaat itsenäistyä ja imperiumi hajosi. Yhdistynyt kuningaskunta on Naton perustajajäsen. EEC:n jäseneksi Iso-Britannia hyväksyttiin vuonna 1973. (Finpro 2010.)

Iso-Britannian keskuspankki on nimeltään Englannin pankki (The Bank of England). Iso-Britannian hallitus omistaa Englannin pankin, mutta se harjoittaa rahapolitiikkaa itsenäisesti. Pankin tehtävä on tuottaa raha- ja talousvakautta Iso-Britannian kansalle.

Englannin pankki voi laskea liikkeeseen seteleitä Englannissa ja Walesissa. Pienellä osalla pankkeja on lupa laskea liikkeeseen seteleitä Skotlannissa ja Pohjois-Irlannissa. Englannin pankki valvoo seteleiden liikkeelle laskua edellä mainituissa pankeissa. Rahatalouden tavoitteena on ylläpitää vakaat hinnat ja luottamus Britannian valuuttaan. Rahapolitiikan komitea pyrkii saavuttamaan edellä mainitut tavoitteet asettamalla korot, joiden tavoitteena on saavuttaa hallituksen 2 %:n inflaatiotavoite. (Bank of England 2016.) Inflaatiosta on kyse, kun tavaroiden ja palvelujen hinnat nousevat laaja-alaisesti, mikä johtaa siihen, että kuluttajien ostovoima heikkenee. Silloin yhdellä punnalla saa vähemmän kuin ennen, eli punnan arvo laskee. (ECB 2016a.) Englannin pankki on myös vastuussa Iso-Britannian rahoitusvakaudesta, joten sen on varmistettava, että järjestelmä toimii ja ihmiset voivat luottaa rahoituslaitoksiin. Talouspoliittinen komitea valvoo Iso-Britannian rahoitusjärjestelmää ja pyrkii vähentämään riskejä ja heikkouksia siitä. (Bank of England 2016.)

Iso-Britannian eroa EU:sta analysoitaessa on oleellista tuoda esille myös ne asiat, joita Iso-Britannia saa EU-jäsenyydestä. EU-jäsenyys mahdollistaa Iso-Britannian pääsyn EU:n sisämarkkinoille, jolloin tuontitulleja ei peritä viennistä tai tuonnista Euroopan sisällä. EU on myös tulliliitto, mikä mahdollistaa alemmat hallinnolliset kustannukset kaupankäynnissä. EU:n sisämarkkinat on enemmän kuin vapaakauppasopimus tai tulliliitto, se kattaa hyödykkeiden, palveluiden, pääoman ja ihmisten vapaan liikkuvuuden. Iso-Britannialle näistä vapauksista erityisen tärkeä on palveluiden vapaa liikkuvuus, koska palvelujen osuus on neljä viidesosaa Iso-Britannian BKT:stä ja kaksi viidesosaa Iso-Britannian viennistä. (IMF 2016a: 5.)

EU-jäsenyys tarjoaa Iso-Britannialle vapaakauppasopimukset useiden maiden kanssa. EU:lla on kauppasopimukset 60 kansantalouden kanssa, joiden yhteenlaskettu BKT on 2 ½ kertaa suurempi kuin Iso-Britannian BKT. EU:lla on meneillään kauppasopimus neuvottelut 67 maan kanssa mukaan lukien Brasilia, Kanada, Intia, Japani ja Yhdysvallat. Näissä neuvotteluissa on tavoitteena poistaa tuontitullit, mutta myös avata markkinat palveluille, investoinneille ja julkisille hankinnoille. Nämä markkinat tulisivat olemaan 10 ½ kertaa suuremmat kuin Iso-Britannian BKT. (IMF 2016a: 5.)

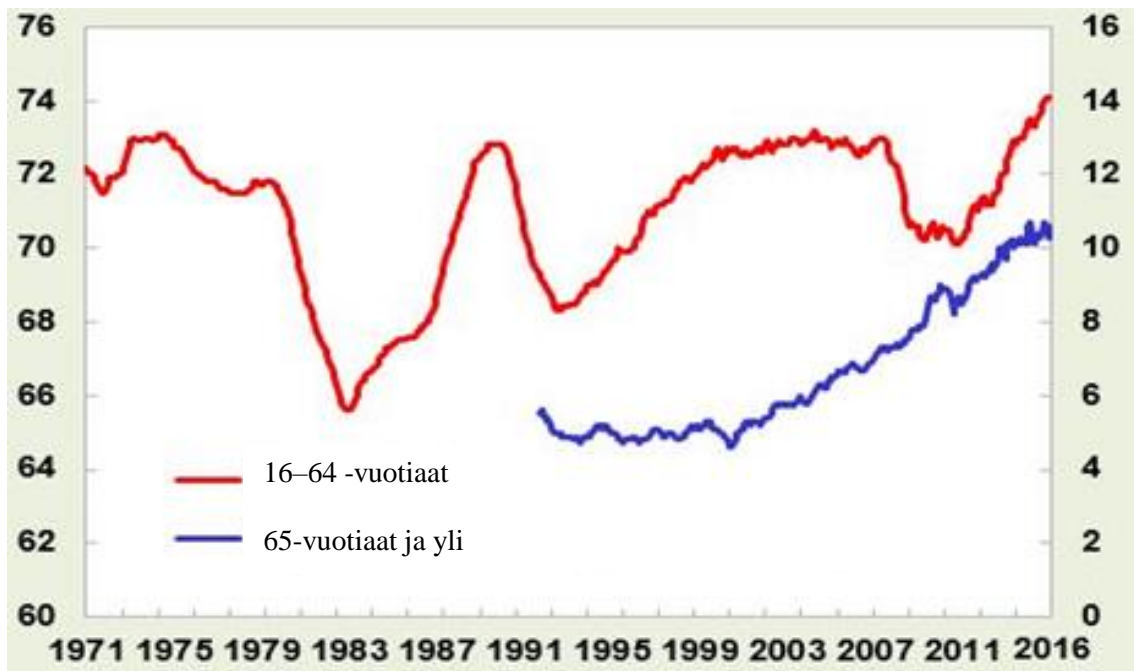
Iso-Britanniassa toimivilla yrityksillä on oikeus, joka tunnetaan nimellä “passi” (passport). Tämä tarkoittaa, että Iso-Britannian yritykset voivat tarjota liiketoiminnan palveluita kaikkialle Euroopan talousalueella. Passi on hyödyllinen monille yrityksille, mutta erityisesti se on hyödyllinen rahoitussektorille. Passi tarkoittaa sitä, että Iso-Britanniassa toimivat rahoitusalan yritykset voivat helposti perustaa sivuliikkeitä tai tarjota palveluja rajojen yli suoraan esimerkiksi kansainvälisesti omistettu talousalan yritys voi perustaa pääkonttorin Iso-Britanniaan ja tarjota palveluja kaikkialla Euroopassa. Ilman passia tällainen kansainvälinen yritys kohtaisi vaihtelevat sääntelyviranomaisten vaatimukset jokaisessa maassa, jossa se haluaisi tarjota palveluja. Yrityksen täytyisi todennäköisesti perustaa muita tytäryhtiöitä. Se on kallista, koska tytäryhtiöt edellyttävät erillisiä pääomarakenteita ja hallintaa. (IMF 2016a: 5.)

2.2 Iso-Britannian talous

Iso-Britanniassa on mennyt hyvin taloudellisilla mittareilla mitattuna viime vuosina, kertoo IMF:n vuosittainen taloudenterveystarkistus. Raportissa todetaan, että talouden kasvu on ollut lähellä edistyneiden talouksien huippua, työllisyysaste on noussut ennätyskorkealle ja talouden alijäämä on vähentynyt ja suurimmat rahoitussektorien uudistukset on suoritettu. (IMF 2016.) Talouskasvun tutkiminen liittyy oleellisesti makrotaloustieteeseen. Talouskasvulle on olemassa monia syitä. Yksi talouskasvua synnyttävistä tekijöistä on väestön määrän lisääntyminen, koska suuremmalla ihmisjoukolla saadaan enemmän tuotantoa. Toinen kasvua synnyttävä tekijä on esimerkiksi tuotantovälineiden, tieverkostojen ja viestintäverkkojen kehittyminen. Kehittyneet tuotantovälineet tekevät työntekijöistä paremmin tuottavia. Talouskasvun ylläpitämiseksi on tärkeää kehittää ja jalostaa tietoa taloudellisten päämäärien saavuttamiseksi. (Burda & Wyplosz 2003: 4.)

Iso-Britannian taloustilanteeseen liittyy riskejä, joita ovat: mahdollinen tilanteen kääntyminen hiljattain vilkastuneilla asuntomarkkinoilla, laaja vaihtotaseen alijäämä, alhainen kotitalouksien säästämisaste ja jatkuva hidastunut tuottavuuden kasvu. Päätekijä, joka synnyttää Isossa-Britanniassa epävarmuutta, on 23.6.2016 äänestys Euroopan

unionin jäsenyydestä. Äänestyksen tuoma epävarmuus vaikutti vuoden ensimmäisen puolikkaan talouden kasvuun sitä hidastavasti. Kasvun ennakoitaan palautuvan samalla tasolle kuin aiemmin, jos Iso-Britannia pysyy EU:n jäsenenä. Inflaatio nousee asteittain tavoitetasolle, kun öljyn ja muiden tuotantohyödykkeiden hintojen lasku vähenee ja alhainen työttömyys nostaa palkkoja. (IMF 2016b.)

Kuvio 1. Iso-Britannian työllisyysaste (%) vuosina 1971- 2016 (IMF 2016b).

Tuottavuuden kasvu on ollut alhaista Iso-Britanniassa usean vuoden ajan, mikä on tyyppistä monille muillekin edistyneille talouksille. Kuvioista 1 havaitaan, että Iso-Britanniassa työllisyys on korkealla tasolla sekä 16–64 vuotiailla (vasen akseli) että 65 vuotiailla ja sitä vanhemmilla (oikea akseli). Tuottavuuden kasvu voidaan tehdä joko siten, että nykyinen työntekijämäärä tekee töitä tehokkaammin tai tuotantoteknologiaa kehittämällä. Työllisyyden kasvu ei nosta tuottavuutta. (IMF 2016b.)

Iso-Britannian ongelma on edelleen laaja vaihtotaseen alijäämä. Iso-Britannian ulkomaille suuntautuvien investointien tuotto on ollut heikkoa, erityisesti muualla Euroopassa. Investointien tuoton pitäisi parantua, kun talous kohentuu näissä maissa. Tällä hetkellä Iso-Britannian alijäämä heikentää sen kykyä vastata taloudessa tapahtuviin muu-

toksiin, jotka voivat hankaloittaa investointien rahoittamista ja hidastaa talouskasvua. (IMF 2016b.)

Kaupallisilla ja kotitalouksien kiinteistömarkkinoilla on ollut vilkasta viime vuosina, minkä seurauksena uusien asuntokiinnitysten määrä korkealla lainan tuotto-suhteella on noussut. Mikäli tällainen kehitys jatkuu, kotitaloudet ja pankit tulevat olemaan vielä haavoittuvaisempia asuntojen hintoihin, tuloihin ja korkotasoihin liittyville shokeille. (IMF 2016b.)

Jos Iso-Britannia pysyisi EU:ssa, makrovakauteen liittyvällä politiikalla pyrittäisiin edistämään tasaista kasvua, mikä vähentäisi shokkeihin liittyvää haavoittuvaisuutta. Rahapolitiikka jatkaisi elpymisen tukemista, kunnes inflaatiopaineet olisivat vahvistuneet. Iso-Britannia on edistynyt merkittävästä talouden alijäämän korjaamisesta. Edistyksestä huolimatta alijäämä on edelleen liian suuri, minkä vuoksi hallitus suunnittelee uusia toimia alijäämän kattamiseksi. On aiheellista rakentaa puskurit, jotta alijäämää voidaan hallita. Hallituksen pitäisi etsiä mahdollisuuksia edistää kasvua nykyisen talousarvion sisällä. Keinoja kasvuun ovat esimerkiksi infrastruktuuriin käytettävien varojen lisääminen, mikä voitaisiin rahoittaa vero- ja eläkeuudistuksilla, joilla voisi olla tuloja lisäävä tai menoja vähentävä vaikutus. (IMF 2016b.)

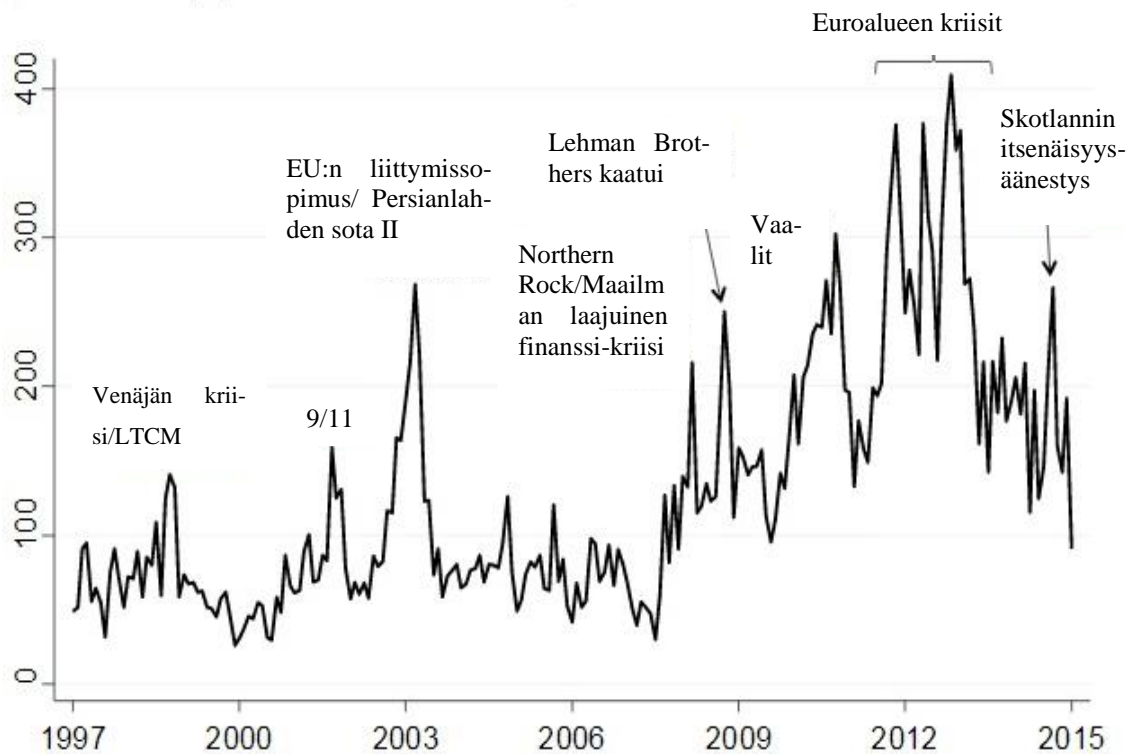
Iso-Britannian äänestäjien päätös EU:sta lähtemisestä tarkoittaa Iso-Britannian ja EU:n välisten neuvottelujen aloittamista. Neuvotteluissa sovitaan irtaantumisesta ja tulevasta suhteesta. Iso-Britannian on myös neuvoteltava uudestaan kauppasuhteet 60:n EU:hun kuulumattoman talouden kanssa, joilla on tällä hetkellä sopimukset EU:n kanssa. On mahdollista, että neuvottelut kestävät vuosia, mikä voi johtaa epävarmuuteen ja riskien välttämiseen. Epävarmuus ja riskien välttäminen voivat heikentää kulutusta ja investointeja sekä aiheuttaa kuohuntaa rahoitusmarkkinoille. Useat viralliset arviot ovat yhtä mieltä siitä, että jos Iso-Britannia jättää EU:n sen taloudellinen tilanne tulee heikentymään pitkällä aikavälillä. Talouden tilannetta heikentävät kaupankäyntiin ja rahoitukseen liittyvät kulut, jotka ovat seurausta Brexitistä. Lisääntyneet kulut johtavat alhaisempaan tuotantoon ja tuloihin. (IMF 2016b.)

Rajallisessa skenaariossa epävarmuus on tasaista ja Iso-Britannian oletetaan neuvottelevan itselleen samanlaisen aseman kuin Norjalla on EU:n kanssa. Tällöin Iso-Britannian

tuotanto putoaa 1,4 prosenttia vuoteen 2019 mennessä. Haitallisessa skenaariossa neuvottelut ovat pitkät ja oletuksena on, että Iso-Britannia päätyy noudattamaan WTO:n (World Trade Organization) säännöksiä. WTO:n säädöksiä noudattamalla Iso-Britannian BKT putoaa 5,6 prosenttia vuoteen 2019 mennessä. BKT:n tasoa verrataan siihen tilanteeseen, että Iso-Britannia jäisi EU:n jäseneksi. (IMF 2016b.)

BKT kuvaa talouden tuotannon ja tulot. Se on usein käytetty mittari, kun arvioidaan talouden menestystä. Solowin malli erittelee kolme eri tekijää, jotka nostavat BKT:tä: pääoman akkumuloituminen (kertyminen), väestön kasvu ja teknologian kehittyminen. Alenevan rajatuottavuuden takia pääoman akkumuloituminen ei yksistään riitä ylläpitämään kasvua. Väestön kasvu selittää BKT:n kasvun, muttei elintason jatkuvaa nousua maailmalla. Näin ollen teknologian kehittyminen on ratkaisu parempaan talouteen. Valitettavasti teknologian kehittymisen määrä tai nopeutta on hankala määritellä. (Burda ym. 2003: 4, 59.)

Erillisessä perusteellisessa arviossa Iso-Britannian rahoitussektorista, joka on toteutettu viiden vuoden välein vuosittaisen talouden terveystarkistuksen lisäksi, IMF havainnoi, että Iso-Britannian pankit ovat hyvin pääomitettuja ja ne pystyvät palvelemaan taloutta. Pankkien hyvä tilanne on saavutettu useiden uudistusten johdosta, mitkä on tehty maan rahoitusjärjestelmän vahvistamiseksi, finanssikriisistä saatujen huomioiden avulla. Uudistusten toteuttaminen ei ole kuitenkaan täydellistä. IMF:n raportin mukaan Iso-Britannian tulee suorittaa loppuun rahoitusmarkkinoiden sääntelyä ja pankkikriisejä koskeva uudistusohjelma, jota se on ajanut maailmanlaajuisesti. (IMF 2016b.)

Kuvio 2. Iso-Britannian poliittisen epävarmuuden EPU-indeksi vuosina 1997–2015 (Baker, Bloom & Davis 2016: 68).

EPU-indeksi (Economic Policy Uncertainty) on uusi indeksi, joka pohjautuu tiettyjen aiheiden näkyvyystiheyteen sanomalehdissä (Baker, Bloom & Davis 2016). Indeksillä ilmaisee poliittista epävarmuutta. Iso-Britanniassa havaittiin suurta epävarmuutta muun muassa Lehman Brothersin kaaduttua, vaalien aikaan ja euroalueen kriisin aikaan (kuvio 2). Viimeisin epävarmuus kuviossa 2 on Skotlannin itsenäisyysäänestys. Tulevaisuuden kuvioista voidaan varmasti lukea Brexit äänestyksen aiheuttama epävarmuus.

2.3 Iso-Britannia ja EU

Pariisissa 18.4.1951 allekirjoitettiin sopimus Euroopan hiili- ja teräsyhteisöstä (EHTY) (European Coal and Steel Community, ECSC). Ehdotus yhteisön perustamisesta tuli Ranskan ulkoministeri Robert Schumannilta. Iso-Britannia oli aluksi mukana neuvotte- luissa, mutta se jätti lopulta liittymättä EHTYyn. Hiili- ja terästeollisuus olivat Iso-Britannialle tärkeitä, joten päätöksentekoa ei haluttu päästää ylikansallisen päätöksente-

on piirin. EHTYyn liittyivät Länsi-Saksa, Ranska, Italia ja Benelux-maat (Belgia ja Luxembourg). Käytännössä hiili- ja teräsyhteisö loi sisämarkkinat kuuden jäsenmaan alueelle. (Widgrén 2001: 5.) Toinen maailmansota oli tuhoisa, minkä vuoksi haluttiin, että Euroopassa ei enää sodittaisi keskenään. Schumannin ehdotuksen takia sotimisesta tulisi myös materiaalisesti hankalaa, koska tärkeimpiä sotimiseen käytettävien materiaalien määriä seurattaisiin.

EHTYn jäsenmaat allekirjoittivat 25.3.1957 kaksi Rooman sopimusta – toisesta muodostui Euroopan ydinenergia yhteisö Euratom, toisesta Euroopan talousyhteisö EEC. Euroopan talousyhteisö merkitsi tiiviimpää taloudellista ja poliittista yhteistyötä jäsenmaiden välillä. Muodostui tulliliitto, mikä merkitsi kaupan vapauttamista tulleista ja tuontikiintiöistä EEC:n sisällä ja yhteistä tullipolitiikkaa EEC:n ulkopuolisiin maihin. Iso-Britannia oli aluksi mukana EEC:n neuvotteluissa, mutta jättäytyi lopulta yhteisön ulkopuolelle. Syy jättäytyä ulkopuolelle oli tulliliitto, ja sen johdosta tuleva ylikansallisen päätöksenteon tarve. Iso-Britannia halusi EEC-maiden tavoin purkaa ulkomaankaupan esteitä Euroopassa, mutta Iso-Britannian tavoite oli muodostaa vapaakauppa-alue, jolloin jäsenmaille jää oikeus päättää kauppapolitiikastaan kolmansia jäsenmaita kohtaan. EEC:stä pois jättäytymisen jälkeen Iso-Britannia pyrki OEEC:n (Organisation for European Economic Co-operation) kattavaan vapaakauppa-alueeseen, jossa EEC:tä olisi tarkasteltu yhtenä maana. (Widgrén 2001: 7-9.)

OEEC:n vapaakauppa-alueneuvottelut kariutuivat ja neuvottelujen katkeamisen jälkeen Iso-Britannia alkoi johtaa EEC:n ulkopuolisten maiden Tanskan, Ruotsin, Sveitsin, Norjan, Itävallan ja Portugalin neuvotteluja. Iso-Britannian johtamat neuvottelut loivat Euroopan vapaakauppajärjestön (European Free Trade Association, EFTA) heinäkuussa 1959. EFTA tavoitteli teollisuustuotteiden vapaakauppaa alueellaan. Maataloustuotteiden kauppa oli poissuljettu, koska se oli Iso-Britannialle tärkeä kauppamuoto. Iso-Britannia oli jättäytynyt maataloustuotteiden kaupan vuoksi pois EEC:n neuvotteluista. Kun EEC eteni kohti tulliliittoa ja yhteistä maatalouspolitiikkaa, EEC uhkasi Iso-Britannian kaupallisia etuja, joten Iso-Britannian oli toimittava. Iso-Britannia päätti hakea EEC:n jäsenyyttä kesällä 1961. Iso-Britannian EEC jäsenhakemuksen takia yhä useampi EFTA-maa pyrki EEC:n jäseneksi 1960 luvun alussa. Iso-Britannian EEC-jäsenyyden tavoittelu katkesi kuitenkin tammikuussa 1963, kun Ranskan presidentti

Charles de Gaulle ilmoitti, ettei Iso-Britannia ole valmis hänen mielestään EEC-jäsenyyteen. (Widgrén 2001: 9-10.)

Charles de Gaullen valtakausi päättyi 1960-luvun lopussa, jonka jälkeen Ranskan presidentiksi nousi Georges Pompidou. Hän oli valmis EEC:n laajenemiseen ja vuonna 1967 EEC:n jäsenyyttä hakivat Iso-Britannia, Tanska ja Norja. Neuvottelut maiden kanssa käynnistettiin vuonna 1970. Iso-Britannia sai EEC:n jäsenyyden vuonna 1973. Liittymisestä järjestettiin Iso-Britanniassa kansanäänestys, joka pidettiin vasta liittymisen jälkeen vuonna 1975. Iso-Britannian kansasta 67 prosenttia puolsi jäsenyyttä. EEC:n, Euroopan hiili- ja teräsyhteisön ja Euratomin päättävät elimet yhdistettiin fuusiosopimuksella vuonna 1965. Kolmen yhteisön kokonaisuudesta alettiin vuonna 1975 käyttää nimitystä Euroopan yhteisöt (EY). (Widgrén 2001, 12–15.) EY muutettiin Euroopan unioniksi vuonna 1993. Muuttamisesta oli sovittu Maastrichtin sopimuksessa helmikuussa 1992. (Widgrén 2001: 26.)

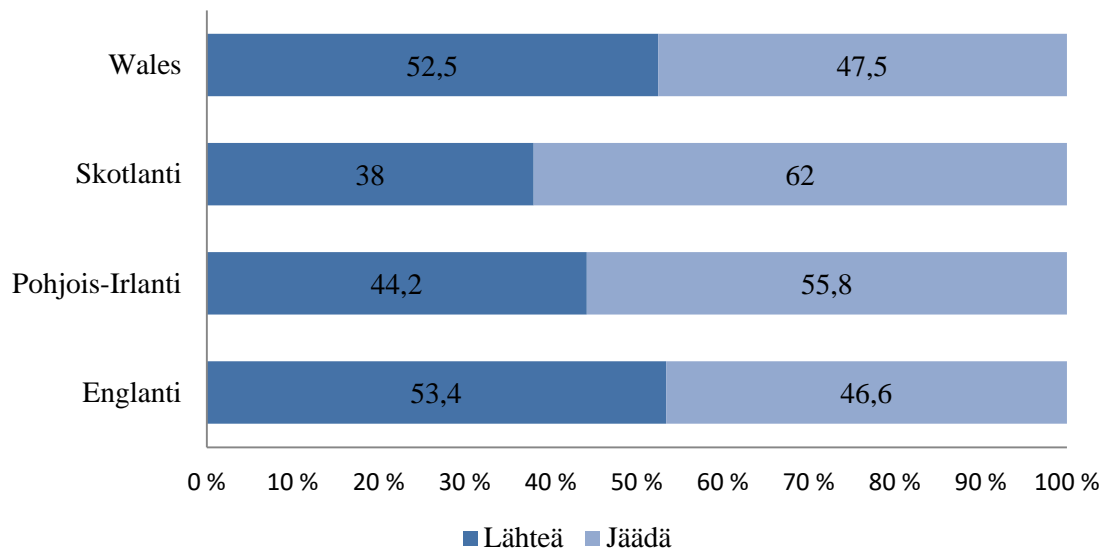
2.4 EU-jäsenyysäänestys Iso-Britanniassa

Iso-Britanniassa järjestettiin kansanäänestys 23.6.2016, jossa äänestäjiltä kysyttiin: "Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?", suomeksi: "Tulisiko Ison-Britannian pysyä Euroopan unionin jäsenenä vai lähteä Euroopan unionista?" Vaaleissa äänestysoikeuden saivat 18 vuotta täyttäneet Britannian, Irlannin ja brittiläisen kansainyhteisön kansalaiset, jotka asuvat Britanniassa, sekä britit, jotka ovat asuneet ulkomailla korkeintaan 15 vuotta. Ennen äänestystä Iso-Britannian hallituksen kanta oli, että Iso-Britannian pitäisi pysyä Euroopan unionissa. (Eurooppatiedotus.fi 2016.)

Referendum on the United Kingdom's membership of the European Union	
Vote only once by putting a cross ☒ in the box next to your choice	
Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?	
Remain a member of the European Union	☐
Leave the European Union	☐

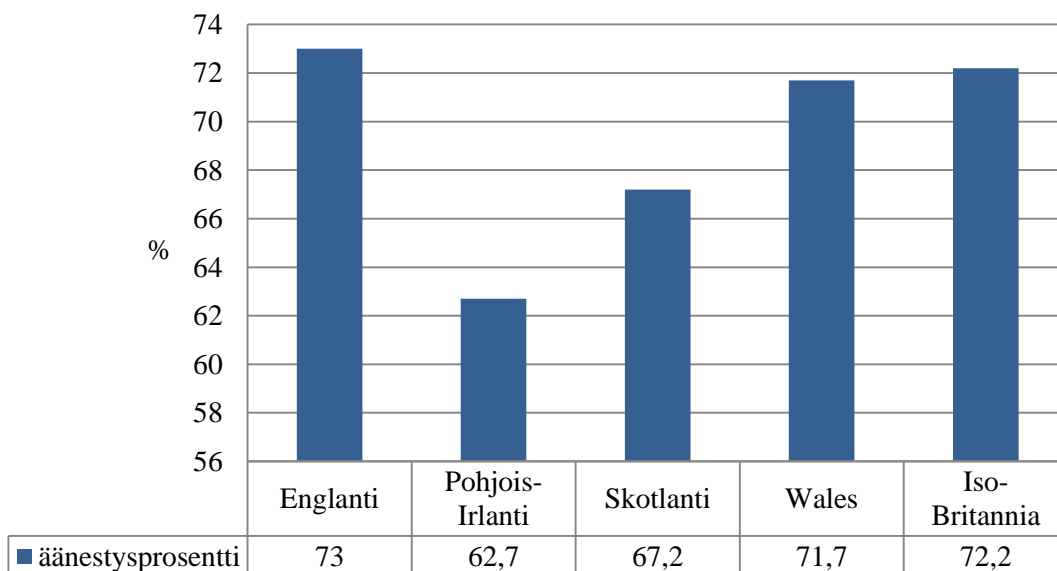
Kuvio 3. Brexit-vaalien äänestyslipuke (Express 2016).

”Pitäisikö Iso-Britannian pysyä Euroopan unionin jäsenenä vai lähteä Unionista?”, on kysymys mikä on muotoiltu äänestyskysymykseksi (Kuvio 3). Vastausvaihtoehdot ovat seuraavat: ”Jäädä Euroopan unionin jäseneksi” tai ”Lähteä Euroopan unionista”. Vastaus annetaan äänestyslipukkeeseen rastittamalla valittu vastausruutu. Äänestyksessä käytetty äänestyslipuke on syyskuussa 2015 muokattu versio alkuperäisestä äänestyslipukkeesta, muokkauksen hyväksyi hallitus. Alkuperäisessä äänestyslomakkeessa kysymys oli ”Pitäisikö Ison-Britannian jäädä Euroopan unionin jäseneksi?” ja vastausvaihtoehdot ”kyllä” tai ”ei”. Edellä mainitun esitystavan katsottiin kuitenkin voivan suosia äänestyksessä unionissa pysymisen kannattajia. (Guardian 2015.)

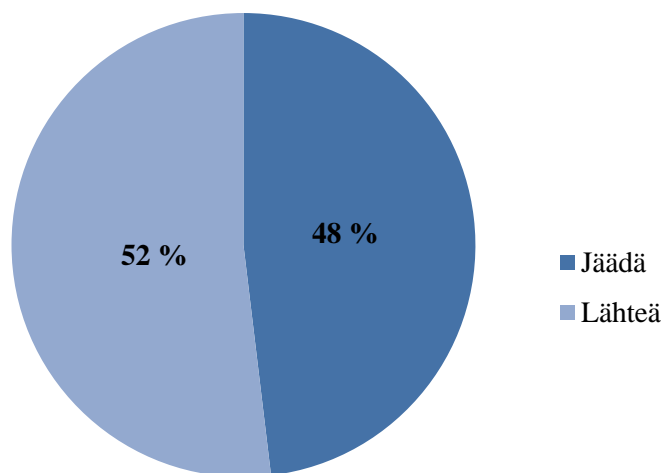
Kuvio 4. ”Pitäisikö Ison-Britannian pysyä Euroopan unionin jäsenenä vai lähteä unionista?” (BBC 2016b.)

Kuviossa 4 on Iso-Britannian äänestystulos kokonaisuudessaan. Kuvion 4 perusteella Iso-Britannian jäämistä Euroopan unionin jäseneksi kannattavat Pohjois-Irlanti ja Skotlanti. Puolestaan Englanti ja Wales kannattavat Iso-Britannian lähtemistä Euroopan unionista.

Kuvio 5. Äänestysprosentit äänestyskunnittain (BBC 2016b).

Äänestysaktiivisuus on ollut yhteensä 72,2 prosenttia koko Iso-Britanniassa (kuvio 5). Kuvion 5 perusteella äänestysaktiivisuus on ollut korkeinta Englannissa (73 prosenttia) ja puolestaan matalinta Pohjois-Irlannissa (62,7 prosenttia).

Kuvio 6. Äänestystulos: ”Pitäisikö Ison-Britannian pysyä Euroopan unionin jäsenenä vai lähteä Unionista?” (BBC 2016b.)

Kansanäänestyksen lopullinen tulos oli, että 52 prosenttia kansasta oli sitä mieltä, että Iso-Britannian tulisi lähteä Euroopan unionista ja 48 prosenttia puolsi jäseneksi jäämistä (kuvio 6).

Iso-Britannian tuomioistuin on määrännyt, että pääministeri Theresa May ei voi antaa yksistään artiklan 50 mukaista eroilmoitusta EU:lle, vaan hänellä täytyy olla parlamentin tuki takanaan. Tämä tarkoittaa, että eroprosessin aloittamiseen voi tulla viiveitä. Iso-Britannian hallitusta kuullaan korkeimmassa oikeudessa vielä joulukuussa 2016 valitus-tilaisuudessa. Hallituksen tavoitteena on pitää kiinni ilmoitetusta aikataulusta, jolloin artiklan 50 mukainen ilmoitus annettaisiin maaliskuun 2017 loppuun mennessä. Mikäli valitus epäonnistuisi, Brexit-sihteerin David Davis ehdottaa, että tuomio edellyttäisi asian eteenpäin viemistä parlamenttilailla. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että kansanedustajat ja ylähuone antaisivat suostumuksensa eroneuvottelujen aloittamiselle. (BBC 2016b.)

3 EUROOPAN UNIONI

Euroopan unioni on taloudellinen ja poliittinen liitto, jossa on tällä hetkellä 28 jäsenmaata, jotka kattavat suuren osan Euroopan mantereesta. EU luotiin toisen maailmansodan jälkeen. Lähtökohtana oli luoda taloudellista yhteistyötä. Maat käyvät toistensa kanssa kauppaa ja tulevat taloudellisesti riippuvaisiksi toisistaan, mikä johtaa siihen, että konflikteja vältetään. (Euroopan unioni 2016.)

3.1 EU:n jäsenyys

Euroopan unioniin liittymisestä ja eroamisesta säädetään Maastrichtin sopimuksessa, joka on allekirjoitettu 7.2.1972. Euroopan unionista eroamisesta säädetään artiklassa 50. Sopimuksen artiklassa 53 on määritelty, että sopimus on voimassa rajoittamattoman ajan. Artiklan 54 kohdan 2 mukaan sopimus on ollut tarkoitus saattaa voimaan 1.1.1993, mikäli kaikki ratifioimisasiakirjat on talletettu siihen mennessä. Muussa tapauksessa sopimus tulee voimaan viimeisen ratifioimiskirjan tallettamista seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä. (Euroopan unionin virallinen lehti C 202/43–45.)

Maastrichtin sopimuksen artikla 52 kohdan 1 mukaan perussopimuksia sovelletaan: ”Belgian kuningaskuntaan, Bulgarian tasavaltaan, Tšekin tasavaltaan, Tanskan kuningaskuntaan, Saksan liittotasavaltaan, Viron tasavaltaan, Irlantiin, Helleenien tasavaltaan, Espanjan kuningaskuntaan, Ranskan tasavaltaan, Kroatian tasavaltaan, Italian tasavaltaan, Kyproksen tasavaltaan, Latvian tasavaltaan, Liettuan tasavaltaan, Luxemburgin suurherttuakuntaan, Unkarin tasavaltaan, Maltan tasavaltaan, Alankomaiden kuningaskuntaan, Itävallan tasavaltaan, Puolan tasavaltaan, Portugalin tasavaltaan, Romaniaan, Slovenian tasavaltaan, Slovakian tasavaltaan, Suomen tasavaltaan, Ruotsin kuningaskuntaan sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneeseen kuningaskuntaan.” (Euroopan unionin virallinen lehti C 202/44.)

Artiklan 50 kohdan 1 mukaan jäsenvaltio voi valtiosääntönsä asettamien vaatimusten mukaisesti päättää erota unionista. Kohta 2 määrittää, että jäsenvaltion on ilmoitettava ero aikomuksestaan Eurooppa-neuvostolle. Eurooppa-neuvostoon kuuluu EU-maiden valtion- tai hallitusten päämiehet, Euroopan komission puheenjohtaja ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja. Eurooppa-neuvoston tehtävä on päättää EU:n poliittisesta linjasta. (Euroopan unioni 2017.) Virallisen eroilmoituksen jälkeen unioni neuvottelee eroa hakevan jäsenvaltion kanssa ja tekee sen kanssa sopimuksen eroon liittyvistä yksityiskohdista Eurooppa-neuvoston antamien suositusten perusteella. Lisäksi sopimusta tehdessä otetaan huomioon ne asiat, jotka tulevat vaikuttamaan kyseisen valtion myöhempiin suhteisiin unioniin. (Euroopan unionin virallinen lehti C 202/43–44, 145.)

Kyseinen sopimus neuvotellaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 218 artiklan 3 kohdan mukaisesti: ”Komissio tai, jos suunniteltu sopimus koskee yksinomaan tai pääasiassa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja esittää suosituksia neuvostolle, joka tekee päätöksen, jolla annetaan lupa aloittaa neuvottelut ja jossa nimetään suunnitellun sopimuksen alan mukaan unionin neuvottelija tai neuvotteluryhmän johtaja.” Sen tekee unionin puolesta neuvosto, joka tekee ratkaisunsa määräenemmistöllä Euroopan parlamentin hyväksynnän saatuaan. (Euroopan unionin virallinen lehti C 202/43–44, 145.)

Unionin perussopimuksia lakataan soveltamasta kyseiseen jäsenvaltioon sinä päivänä, jona erosopimus tulee voimaan. Perussopimuksia lakataan noudattamasta myös, jos sopimusta ei ole saatu neuvoteltua kahden vuoden kuluttua 2 kohdassa tarkoitettusta ilmoituksesta. Näin tapahtuu, mikäli Eurooppa-neuvosto ei yhteisymmärryksessä asianomaisen jäsenvaltion kanssa päättää yksimielisesti pidentää tätä neuvotteluihin käytettyä määräaika. (Artikla 50 kohta 3, Euroopan unionin virallinen lehti C 202/44.)

Sovellettaessa 2 ja 3 kohtaa eroavaa jäsenvaltiota edustava Eurooppa-neuvoston ja neuvoston jäsen ei osallistu kyseistä jäsenvaltiota koskevan asian käsittelyyn eikä sitä koskevien päätösten tekemiseen Eurooppa-neuvostossa tai neuvostossa. Määräenemmistö määräytyy Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 238 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisesti. (Artikla 50 kohta 4, Euroopan unionin virallinen lehti C 202/44.)

”Kun kaikki neuvoston jäsenet eivät perustamissopimusten mukaisesti osallistu äänes-

tykseen, määräenemmistöllä tarkoitetaan 1 päivästä marraskuuta 2014 alkaen ja jollei siirtymämääräyksiä koskevassa pöytäkirjassa vahvistetuista määräyksistä muuta johdu, seuraavaa: Kun neuvosto ei tee ratkaisuaan komission tai unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan ehdotuksesta, määräenemmistöön tarvitaan, poiketen siitä, mitä a alakohdassa määrätään, vähintään 72 prosenttia osallistuvia jäsenvaltioita edustavista neuvoston jäsenistä, jotka samalla edustavat jäsenvaltioita, joiden yhteenlaskettu väestö on vähintään 65 prosenttia osallistuvien valtioiden väestöstä.” (Artikla 238 kohta 3b, Euroopan unionin virallinen lehti C 202/154.)

Artiklan 50 kohdassa 5 määritellään, että jos unionista eronnut jäsenvaltio haluaa liittyä uudelleen unionin jäseneksi, sen täytyy hakea unionin jäsenyyttä artiklan 49 mukaisesti. Artiklan 49 mukaan jokainen Euroopan valtio, joka kunnioittaa 2 artiklassa määriteltyjä arvoja ja sitoutuu edistämään niitä, voi hakea unionin jäsenyyttä. ”Unionin perustana olevat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan luettuina. Nämä ovat jäsenvaltioille yhteisiä arvoja. Jäsenvaltioissa on myös ominaista: moniarvoisuus, syrjimättömyys, suvaitsevaisuus, oikeudenmukaisuus, yhteisvastuu sekä naisten ja miesten tasa-arvo (Artikla 2, Euroopan unionin virallinen lehti C 202/17).”

Jäsenyyshakemuksesta ilmoitetaan Euroopan parlamentille ja kansallisille parlamenteille. Jäsenyyttä hakeva valtio osoittaa hakemuksensa neuvostolle, joka tekee ratkaisunsa yksimielisesti kuultuaan komissiota ja saatuaan Euroopan parlamentin kaikkien jäsentensä enemmistöllä antaman hyväksynnän. Eurooppa-neuvoston hyväksymät unioniin liittymistä koskevat vaatimukset otetaan huomioon. Jäsenvaltioiden ja jäsenyyttä hakevan valtion välisellä sopimuksella sovitaan liittymisehdoista ja liittymisen edellyttämistä mukautuksista niihin sopimukseen, joihin unioni perustuu. Sopimusvaltioiden on ratifioitava sopimus valtiosääntöjensä asettamien vaatimusten mukaisesti. (Artikla 49, Euroopan unionin virallinen lehti C 202/43).”

Kuvio 7. Iso-Britannian ero EU:sta (Muokattu lähteestä BBC 2016c).

Kuvio 7 kuvaa Iso-Britannian eroamisprosessin etenemisen EU:sta äänestyshetkestä alkaen. Prosessi noudattaa aiemmin tässä luvussa eriteltyjä EU:n artikloja.

3.2 Euroopan talousalue

Euroopan talousalue (ETA) perustettiin vuonna 1994. Sen oli tarkoitus ulottaa Euroopan unionin sisämarkkinat Euroopan vapaakauppajärjestön (EFTA) maihin. EFTA-maat eivät ole halunneet liittyä tai eivät ole vielä liittyneet EU:hun. Sisämarkkinasäännökset ovat tulleet osaksi ETA-maiden lainsäädäntöä sen jälkeen kun maat ovat sopineet niiden sisällyttämisestä lainsäädäntöönsä. EU:n ETA-kumppaneita ovat muun muassa Norja ja Islanti. Sveitsi ei kuulu Euroopan talousalueeseen, mutta se on EFTA:n jäsenvaltio. Sveitsi ja EU ovat tehneet yli 120 alakohtaista kahdenvälistä sopimusta, joihin sisältyy valtaosa ETA-maiden hyväksymistä säännöksistä henkilöiden, tavaroiden, palveluiden ja pääoman vapaan liikkuvuuden alalla. (Euroopan parlamentti 2016.)

ETA-sopimus ulottaa EU:n sisämarkkinoiden täydet oikeudet ja velvollisuudet EFTA:n jäsenvaltioihin (Sveitsiä lukuun ottamatta). Se on näin ollen perinteisiä vapaakauppasopimuksia laajempi. ETA-sopimuksen soveltamisalaan sisältyvät sisämarkkinoiden neljä vapautta: tavaroiden, henkilöiden, palveluiden ja pääoman vapaa liikkuvuus. Lisäksi sopimuksen soveltamisalaan liittyvät neljää vapautta koskevat politiikanalat: kilpailu, liikenne, energia sekä talous- ja raha-asioiden yhteistyö. ETA-sopimuksessa ei ole sitovia määräyksiä seuraavista aihealueista: tulliliitto, yhteinen kauppapolitiikka, yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, oikeus- ja sisäasiat, talous- ja rahaliitto (EMU) ja yhteinen maatalouspolitiikka ja yhteinen kalastuspolitiikka. Tosin ETA-sopimus sisältää määräyksiä maatalous- ja kalastustuotteiden kaupasta, jotka liittyvät kalastuspolitiikkaan. (Euroopan parlamentti 2016.)

3.3 EU:n sisämarkkinat

Sisämarkkinaohjelman suunnittelu aloitettiin 1980-luvulla. Ohjelman päätarkoitus oli luoda syvempi taloudellinen yhteistyö (Dinan 2005: 85). Sisämarkkinaohjelman idea oli stimuloida kilpailua ja kaupankäyntiä, mitä kautta markkina toimisi tehokkaammin. Lisääntyvä valinnanvapaus koskien hyödykkeitä ja palveluita kehittäisi kilpailua ja alentaisi hintoja. Lisääntyvä kilpailu voisi lisätä myös laatua. Sisämarkkinoiden tarkoi-

tus on edistää Euroopan talouskasvua. (European Commission 2016a.) Euroopan komission näkemys sisämarkkinoiden tehtävistä kuvastaa sen päämääriä, muttei ota kantaa siihen ovatko nämä päämäärät toteutuneet.

Yksi elementti sisämarkkinaohjelmassa oli luoda tiiviimpi taloudellinen integraatio, mutta ohjelmaan oli myös poliittisia syitä. Länsi-Euroopassa oli meneillään ideologioiden vaihto. Kaikista näkyvin ideologinen vaihto tapahtui Iso-Britanniassa, kun konservatiivien ehdokas Margaret Thatcher äänestettiin pääministeriksi vuonna 1979. Työväenpuolue oli ollut 5 vuotta vallassa maassa, jossa hallituksella oli vaikutusvaltaa taloudellisissa ja yhteiskunnallisissa asioissa. Kyseinen hallitus myös käytti tätä valtaa. Aika oli oikea Thatcherin uusille ideoille: ohjelma yksityistämiseksi ja markkinoiden vapauttamiseksi sääntelyä purkamalla. Thatcherin ideoiden avulla oli tarkoitus kohentaa taloutta ja yksityisyrittäjyyttä. Puolestaan Ranskassa, sosialisti Francois Mitterrand voitti presidentinvaalit 1981. Vastakohtaksi Thatcherin ohjelmalle, Mitterrand julisti Ranskassa sosialistisen ohjelman, jossa ajettiin valtion omistuksia ja sääntöjen tiukentamista. Ranskassa seuraukset olivat kaaosmaiset: inflaatio kohosi, investoinnit vähenivät ja Ranskan frangin arvo tippui. Mitterrandin täytyi tehdä u-käännös politiikassaan, mikä vaikutti myös muihin sosialistijohtajiin Euroopassa muun muassa Felipe Conzáleztiin Espanjassa ja Mário Soaresiin Portugalissa. (Dinan 2005: 85.)

Vuonna 1986 komissio sponsoroiti tutkimusprojektin “epä-Euroopan kustannukset” (cost of non-Europe). Tutkimusprojektin tavoitteena oli selvittää kustannukset siitä, jos Eurooppa säilyisi pirstaloituneena sen sijaan, että luotaisiin sisämarkkinat jäsenmaiden kesken. Projektia johti entinen komission virkamies Paolo Cecchini. Projektin raportti sai nimensä Cecchinin mukaan ja se julkaistiin vuonna 1988. Tutkimuksen data perustui neljään suurimpaan jäsenvaltioon. Cecchinin tiimi tutki nykytilanteen kustannuksia ja etuja, analysoimalla markkinaesteiden vaikutusta ja vertaamalla Euroopan yhteisöä Pohjois-Amerikkaan. Cecchini raportoi sisämarkkinoilla olevan seuraavanlaisia dynaamisia vaikutuksia; lisääntynyt kilpailu, mikä johtaa lisääntyneeseen tehokkuuteen hyödykkeiden ja palveluiden tuotannossa. Alhaisemmilla tuotantokustannuksilla on mahdollista saavuttaa alemmat hinnat ja korkeampi aggregaattikysyntä. Lopputuloksena on nopeampi talouskasvu. (Dinan 2005: 112.)

Vuonna 1986 Euroopan unioni laati Euroopan yhtenäisasiakirjan (the Single European Act). Vanhat eurooppalaiset lait oli uudistettava, jotta saataisiin aikaan laki, joka EU:n periaatteiden mukaan kunnioittaa jäsenmaiden lakeja ja säännöksiä. Euroopan yhteisasiakirjan 12 alkuperäistä jäsenmaata olivat: Belgia, Tanska, Ranska, Saksa, Kreikka, Irlanti, Italia, Luxemburg, Alankomaat, Portugali, Espanja ja Iso-Britannia. Asiakirjan tarkoitus oli edistää sisämarkkinaohjelman voimaantuloa ja helpottaa siihen liittyvää päätöksentekoa. Euroopan sisämarkkinaohjelma julkistettiin 1.1.1993. Sisämarkkinat tarkoittavat ihmisten, tavaroiden, palveluiden ja pääomien vapaata liikkuvuutta. (European Commission 2012: 7.)

Euroopan unionin sisämarkkinoilla on tänä päivänä 500 miljoonaa kuluttajaa ja 21 miljoonaa pientä- ja keskisuurta yritystä. Kaupankäynti sisämarkkinoilla on tärkeää yritysten ja sisäisten investointien kasvun kannalta. Euroopan komission pääajatus on ollut turvata hyödykkeiden vapaa liikkuvuus sisämarkkinoilla. Se on asettanut myös korkeat turvallisuusstandardit kuluttajille ja luonnonsuojeluun. Uusi sisämarkkinastrategia esiteltiin Euroopan komission toimesta 28.10.2015. Sen päämääränä on luoda vielä syvämmät ja oikeudenmukaisemmat sisämarkkinat, mikä on sekä kuluttajien että liiketoiminnanharjoittajien edunmukaista. Euroopan komission mukaan sisämarkkinoiden edut EU:n jäsenmaiden kansalaisille ovat: halvemmat hinnat ja innovatiivisempi ja nopeampi teknologian kehitys. Puolestaan EU:n sisällä toimiville yrityksille Euroopan komissio näkee seuraavanlaisia hyötyjä: helpompi tavoittaa monenlaisia kuluttajia ja toimittajia sekä alhaisemmat yksikkökustannukset. (Euroopan komissio 2016b.)

Sisämarkkinaohjelman neljä pääpilaria hyödykkeiden, tavaroiden, ihmisten ja pääoman vapaa liikkuvuus oli mainittu jo Rooman sopimuksessa. Sisämarkkinoiden toteuttamisessa konkreettiset askeleet olivat seuraavat (Baldwin & Wyplosz 2006: 20.):

- rajamuodollisuuksien virtaviivaistaminen tai poistaminen
- laajan joukon arvolisäverokantojen yhdenmukaistaminen
- julkisten hankintojen vapauttaminen
- valmistukseen, pakkaukseen ja markkinointiin liittyvien teknisten standardien yhdenmukaistaminen
- pääomien valvonnan poistaminen
- lisätä pääomamarkkinoiden yhdentymistä

Heinäkuussa 1987 kaikki 12 jäsenmaata ottivat käyttöön Euroopan yhtenäisasiakirjan säännökset, mikä on yhteisön lainsäädäntö sisämarkkinoiden täytäntöönpanoa varten. Euroopan yhtenäisasiakirjassa tehtiin myös tärkeitä institutionaalisia muutoksia. Sisämarkkinaohjelma sisältää suuria muutoksia Euroopan unionin päätöksentekoon liittyen. Sisämarkkinoita koskevat päätökset tehdään vastedes äänestyksessä enemmistön päätöksellä eikä yksimielisyyteen perustuen. Tämä muutos äänestysprosessissa on uusi lähestymistapa kaupan teknisten raja-aitojen poistamiseen. (Baldwin ym. 2006: 20.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerrotaan aluksi tutkimusten yleisestä lajittelusta kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin tutkimuksiin. Teorian avulla kuvataan näiden tutkimusten tyypillisiä piirteitä. Teoria muodostaa pohjan ja perustelun tähän pro gradu -tutkielmaan valitulle tutkimusmenetelmälle. Sen jälkeen luvussa avataan tutkielman rajausta. Luvun lopussa kerrotaan pro gradu -tutkielman aineiston hankkimisesta.

4.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Tutkimukset jaetaan yleensä kvantitatiivisiin (määrällisiin) ja kvalitatiivisiin (laadullisiin) tutkimuksiin. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeisiä kohtia ovat: aiemmista tutkimuksista tehdyt johtopäätökset, aiemmat teorit, hypoteesien esittäminen ja käsitteiden määrittely. Kvantitatiiviseen tutkimukseen kuuluu oleellisesti suunnitelmien laatiminen koskien koejärjestelyjä ja aineiston keruuta. Tutkimuksessa muuttujat muodostetaan taulukkomuotoon ja aineistosta tehdään tilastollisesti käsiteltävää. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tulokset kuvataan usein prosenttilaulukoiden avulla ja tulosten merkitsevyyttä testataan tilastollisesti. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007: 136.)

Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat: kokonaisvaltainen tiedonhankinta, aineisto kootaan todellisista tilanteista, ihminen tiedonkerääjänä eli tutkija perustaa enemmänkin tutkimuksen omiin havaintoihin kuin mittausvälineillä saatuihin tietoihin, tutkijan pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on aineiston monipuolinen tarkastelu, ei teorian tai hypoteesien testaaminen kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista, että kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisotos menetelmällä. Tutkittavat tapaukset käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007: 160.)

Tutkimuksella on aina jokin tarkoitus, mikä ohjaa tutkimuksen strategisia valintoja. Tutkimuksen tarkoitus voi olla: kartoittaa, selittää, kuvailla tai ennustaa. (Hirsjärvi ym.

2007: 133–135.) Perinteisesti tutkimusstrategiat jaetaan seuraavasti: kokeellinen tutkimus, survey-tutkimus ja tapaustutkimus. Kokeellisessa tutkimuksessa selvitetään mitaamalla yhden käsiteltävän muuttujan vaikutusta toiseen muuttujaan. Survey-tutkimuksessa kerätään tietoja ihmisjoukolta tietyssä muodossa. Tapaustutkimuksessa tutkitaan yksityiskohtaista tietoa tietyistä tapauksista tai pienestä joukosta toisiinsa liittyvistä tapauksista. Tyypillisesti tapaustutkimuksessa valitaan yksittäinen tapaus ja kiinnostuksen kohteena ovat usein prosessit. Aineistoa kerätään havainnoin, haastatteluin ja dokumentteja tutkien. Tavoitteena tutkimuksessa on kuvailla ilmiötä. (Hirsjärvi ym. 2007: 130–131.) Tämä pro gradu -tutkielma on sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen tutkimus. Kyseessä on tapaustutkimus, jossa selvitetään Brexitin lyhytaikaisia ja pitkäaikaisia vaikutuksia Iso-Britannian yhteiskunnalle ja taloudelle.

4.2 Tutkimuksen rajaaminen

Pro gradu -tutkielman rajaamisessa oli monta eri vaihtoehtoa, koska Brexit aiheena on hyvin monipuolinen ja koskettaa montaa maata. Uutisissa mietitään miten Brexit vaikuttaa Suomeen, EU:n tulevaisuuteen ja sijoittajiin. Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee Brexitiä Iso-Britannian näkökulmasta. Aiheen uutuuden takia tieteellisten lähteiden määrä on rajattu, joten näkökulma täytyy rajata tarkasti. Tieteellisiä artikkeleita ja katsauksia on tuotettu Brexitin vaikutuksista Iso-Britannialle keväästä 2016 alkaen. Artikkeleita ja katsauksia on tehty, jotta äänestäjät ja poliitikot voisivat ennakoida Brexitin vaikutuksia ennen äänestyspäätöstään. Tutkimuksessa tarkastellaan Brexitin lyhytaikaisia ja pitkäaikaisia vaikutuksia Iso-Britannian yhteiskunnalle ja taloudelle. Lyhytaikaiset vaikutukset ovat alkaneet jo vuoden 2016 alussa ja jatkuneet kuukausia eteenpäin äänestyksestä. Pitkäaikaisilla vaikutuksilla tarkoitetaan useita vuosia ja niiden kehittyminen alkaa äänestyksestä. Brexitin monipuolisten vaikutusten ja uutuuden vuoksi, on olemassa useita mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita, joita esitetään pro gradu -tutkielman viimeisessä luvussa.

4.3 Tutkimuksen aineisto

Kirjallisuuskatsauksen tekeminen liittyy opinnäytetyön tekemiseen. Katsauksessa on tarkoitus kuvata mistä näkökulmista asiaa on aiemmin tutkittu ja miten suunnitteilla oleva tutkimus liittyy jo olemassa oleviin tutkimuksiin. (Tuomi ja Sarajärvi 2002: 119–120.) Teoria muodostaa tutkimuksen viitekehyksen eli tutkimuksen teoreettisen osuuden. Viitekehyksen muodostavat se, mitä tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetään ja tutkimusta ohjaava metodologia. Tutkimukset voidaan jakaa teoreettisiin ja empiirisiin. (Tuomi ym. 2002: 20.)

Teoreettiseen analyysiin ei liity empiirisen analyysin tavoin mitään tiettyä metodia. Niiniluoto (1980) on esittänyt teoreettiselle analyysille rungon; problematisointi, eksplikoointi ja argumentaatio. Problematisoinnissa herätetään tutkimusongelma. Eksplikoinnissa muotoillaan ja eritellään epäselvät ja monimieliset näkemykset. Argumentaatiossa arvioidaan eksplikoinnin kautta saatujen näkemysten pätevyyttä. Teoreettiselle tutkimukselle on keskeistä sen uskottavuus, mikä muodostuu siitä, miten argumentointi suoritetaan. Tähän vaikuttaa se kuinka uskottavaa on lähdeaineisto ja miten pätevästi lähdeaineistoa käytetään. Teoreettisessa analyysissä korostuu aina, kuka on sanonut, mitä ja milloin on sanonut. (Tuomi ym. 2002: 20–21.)

Pro gradu -tutkielman aineisto on pääasiassa tieteellisiä artikkeleita, arvostettujen kansainvälisten rahoitusinstanssien talouskatsauksia ja ansioituneiden taloustieteilijöiden kirjallisia arvioita. Tutkielmassa käytetään aineistona myös NBER:n (National Bureau of Economic Research) paneelikeskustelua aiheesta Brexit, johon osallistui neljä talusmaailmaan vaikuttajaa, jotka toimivat professoreina. Tutkielman aineistossa on myös kvantitatiivista tietoa, Iso-Britannian taloustilanteen kehittymisen analysoimiseksi on tehty grafiikkaa, joista nähdään vuoden sisään tapahtuneita muutoksia taloustilanteessa. Aineistot grafiikkaan on kerätty OECD:n, Euroopan keskuspankin, Lontoon pörssin, Economic Policy Uncertainty -tietokannoista. Aineistot on otettu siihen asti, mihin niitä on ollut saatavilla kyseisistä lähteistä. Osan lähteistä tiedot rajoittuvat Q2/2016 ja osalta tietoja oli saatavissa joulukuuhun 2016 saakka. Osaan grafiikoista on tietoisesti kuvattu Iso-Britannian historiaa.

5 EU:STA EROAMISEN VAIKUTUKSET ISO-BRITANNIALLE

Iso-Britannian eroaminen EU:sta on ollut esillä jo yli kymmenen vuotta sitten. Britannian europarlamentaarikko Christopher Huhne esitti 20.9.2001 kirjallisen kysymyksen (E-2398/01) komissiolle, jonka aiheena oli EU:sta eroaminen.

”Voiko komissio kertoa, millä keinoin tietyt maantieteelliset alueet, jotka kuuluivat aiemmin Euroopan unioniin, erosivat EU-jäsenyydestä? Katsooko se, että tämä on ennakkotapaus jonkin jäsenvaltion eroamiselle?”

Euroopan komission puheenjohtaja Romano Prodin antoi komission puolesta vastauksen Huhnen kirjalliseen kysymykseen 24.9.2001.

”Ainoa Euroopan unionista ”eronnut” alue on Grönlanti. Tähän Tanskalle kuuluvaan alueeseen ei vuodesta 1985 alkaen ole enää sovellettu yhteisön perussopimuksia tai niitä sovelletaan hyvin rajoitetusti. Muissa jäsenvaltioiden alueista, joihin Euroopan yhteisön perustamissopimusta ei sovelleta, on sovittu perussopimuksia tai liittymissopimuksia tehtäessä. Grönlannin kysymyksestä päätettiin Euroopan yhteisön ja Tanskan välisellä sopimuksella Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisesti. Perustamissopimus antaa Euroopan yhteisölle valtuudet tällaisiin sopimuksiin. Neuvottelut olivat seurausta Grönlannissa pidetystä kansanäänestyksestä. Myöhemmin jäsenvaltiot ratifioivat tämän ”Grönlannin sopimuksen”. Tämän 80-luvun puolivälissä tehty sopimus ei kuitenkaan voi olla millekään jäsenvaltiolle ennakkotapauksena ensinnäkin, koska jäsenvaltiot ja Euroopan yhteisön toimielimet totesivat tuolloin alueen erityisyyden ja toiseksi, koska Grönlanti ei ole Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 49 artiklassa tarkoitettu Euroopan valtio.” (Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 2002/ C40 E /265.)

5.1 Eroamisen lyhyen aikavälin vaikutukset

Tässä luvussa tarkastellaan Iso-Britannian EU:sta eroamisen lyhyen aikavälin vaikutuksia. Tarkastelun kohteena on Iso-Britannian talous ja yhteiskunta. Lyhyen aikavälin vaikutuksilla tarkoitetaan vaikutuksia, joita on ilmennyt jo ennen 23.6.2016 pidettyä äänestystä ja vaikutuksia, jotka ovat ilmenneet äänestyksen jälkeisinä kuukausina. Pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan erikseen pitkän aikavälin vaikutuksia, joilla tarkoitetaan äänestysthetken jälkeen pari vuotta eteenpäin ilmeneviä vaikutuksia. Kansanäänestys oli 23.6.2016, mutta markkinoilla on havaittu epävarmuutta jo alkuvuodesta 2016. Heti äänestystuloksen jälkeen nähtiin muun muassa punnan kurssin heikkeneminen.

5.1.1 Taloudelliset vaikutukset lyhyellä aikavälillä

Ennen Brexit-äänestystä arvioitiin, että Brexit voi aiheuttaa vakavan taantuman Iso-Britanniassa, tähän mennessä ei kuitenkaan ole näkyvissä merkkejä suuresta taantumasta. Toisaalta punnan kurssi on pudonnut jyrkästi, mikä puolestaan voi kertoa siitä, että Brexitistä on tulossa haastava. Heikentyntä puntaa ei pidä kuitenkaan nähdä ylimääräisenä kustannuksena Brexitistä, se on vain osa sopeutumista, toteaa taloustieteen nobelisti Paul Krugman New York Timesissä ilmestyneessä blogissaan. Olisi iso virhe nostaa punnan kurssi ylös, tällöin vanhat lainalaisuudet valuuttojen vaihtokurssien tasapainosta eivät enää olisi voimassa. Aluksi punnan syöksy oli yhdistetty tiukasti taantumaennusteeseen. Skenaario oli seuraavanlainen: kansallisten investointien kysyntä romahtaa, mikä johtaa erittäin alhaisiin korkotasoihin, kun pääomat lähtevät. Toisaalta tällaista kysynnän laskua ei ole vielä nähty. (Krugman 2016.)

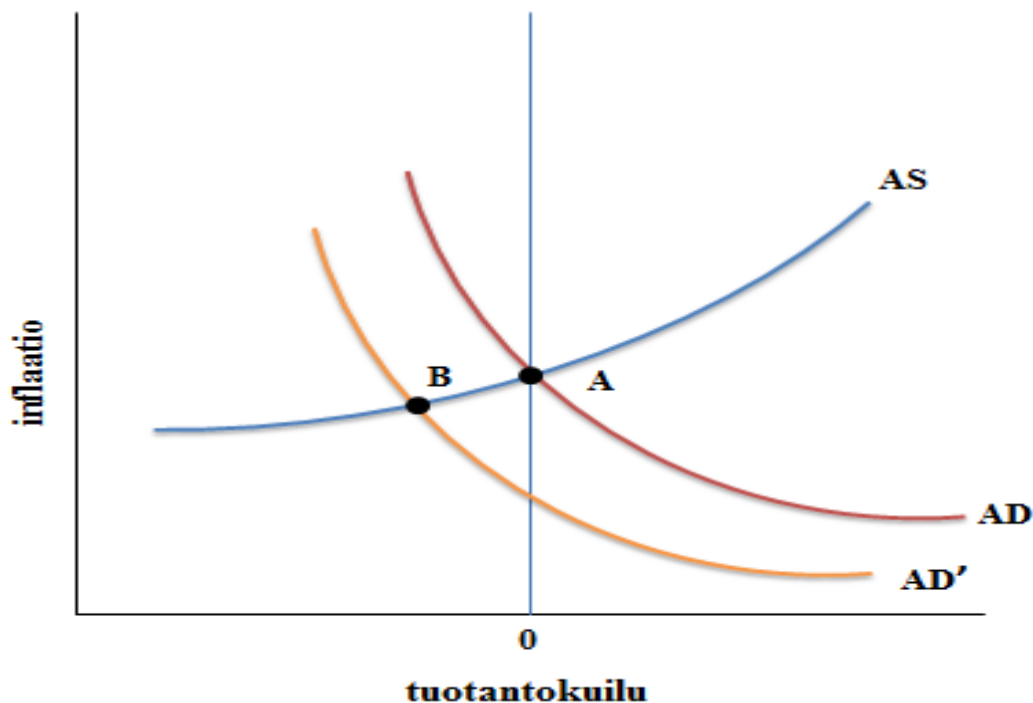
Kuvio 8. Punta – euro vaihtokurssi 9.12.2015–10.12.2016 (ECB 2016b).

Punnan kurssi on lähtenyt heikentymään suhteessa euroon jo alkuvuodesta 2016 (kuvio 8). Vaalien äänestyspäivä ilmoitettiin 20.2.2016, jolloin punnan kurssi jatkoi heikentymistään. Äänestystuloksen selvittyä 23.6.2016 punnan kurssi heikkeni euroon nähden jyrkästi 1.30:stä 1.17:sta (kuvio 8). Theresa May ilmoitti 2.10.2016, että artikla 50 mukainen eroilmoitus annetaan 3/2017 mennessä. (Office for National Statistics 2016.) Mayn ilmoituksen jälkeen on nähtävissä punnan heikkeneminen 10/2016 (kuvio 8).

Tutkijat ovat arvioineet Iso-Britannian EU:sta eroamisen lyhyt aikaisia vaikutuksia jo ennen 23.6.2016 pidettyä äänestystä. Tutkijoiden tekemän analyysin perusteella arvioidaan, että BKT olisi vuonna 2017 alemmalla tasolla. Vuoteen 2018 mennessä BKT:n alenema on 2,3 prosenttia. Kohonnut riskitaso ja epävarmuus aiheuttavat punnan heikkenemisen 20 prosentilla heti äänestyksen jälkeen. Lisäksi epävarmuus aiheuttaa tiukennuksia luottomarkkinoille. Kulutuksen ja investointien väheneminen laskee kotimaista kysyntää. Lasku johtuu Brexit-äänestystuloksesta. (Baker, Carreras, Ebel, Hurst, Kirby, Meaning, Piggot & Warren 2016: 108.)

Brexitin seurauksena kaupankäynti vähenee Iso-Britannian ja EU:n jäsenmaiden välillä. Iso-Britannian viennin markkinaosuudet vähenevät EU:ssa, millä on vaikutus Iso-Britannian talouteen. Kaupankäynnin väheneminen maiden välillä vaikuttaa samalla tavalla talouteen kuin Iso-Britannian vientiin kohdistuva kysyntäshokki. Niiden seura-

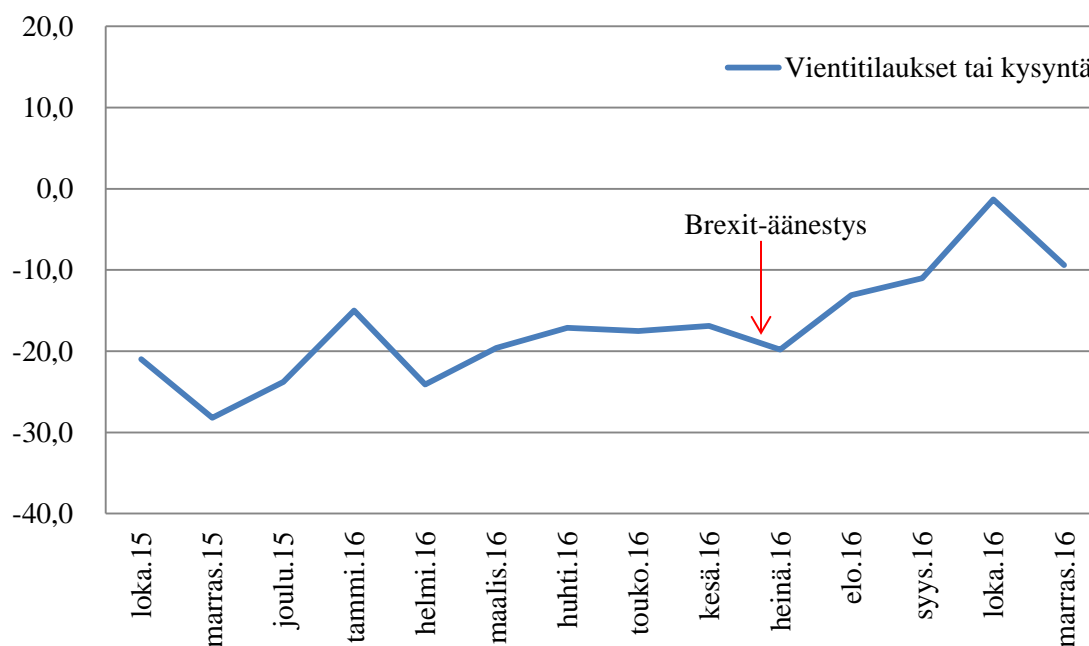
uksena Iso-Britannian vientihinnat heikkenee ja punnan arvo putoaa jyrkästi. Punnan heikkeneminen johtaa kohonneisiin tuontihintoihin ja inflaatioon. Korkeammat tuontihinnat ja matalammat vientihinnat johtavat huonompaan ulkomaankaupan vaihtosuhteeseen, minkä johdosta Iso-Britannian pääsy EU:n markkinoille heikentyy. Iso-Britannian ja EU-maiden välinen kaupankäynti vähenee ja jäljelle jäävästä kaupankäynnistä hyödyttään vähemmän vaihtosuhteen vuoksi. Iso-Britannian BKT, kulutus ja reaali-palkat pu-
toavat verrattain siihen tilanteeseen, että se jäisi EU:n jäseneksi. (Ebell ym. 2016.)

Kuvio 9. Negatiivinen kysyntäshokki lyhyellä aikavälillä.

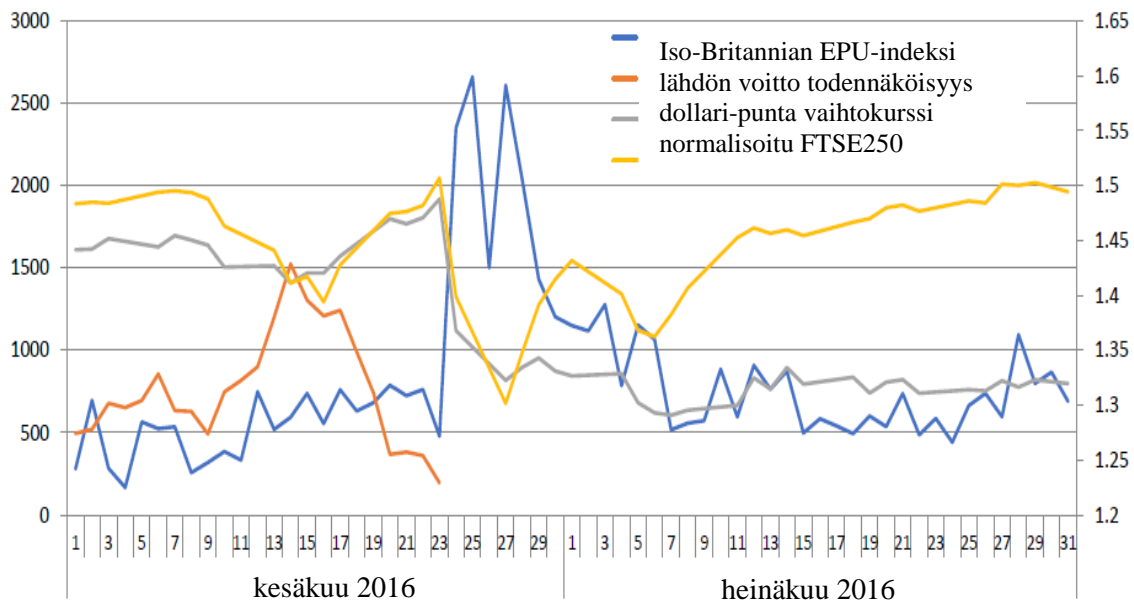
Kysyntäshokit voivat olla positiivisia tai negatiivisia (Burda ym. 2003: 344). Esimerkki negatiivisesta kysyntäshokista on kysynnän laskeminen. Kielteinen kysyntäshokki siirtää aggregaattikysyntäkäyrän AD (aggregate demand) vasemmalle, uusi aggregaattikysyntä on AD' (kuvio 9). Kysyntäkäyrän siirtymisen vuoksi taloudessa siirrytään pisteestä A pisteeseen B. AS (aggregate supply) kuvaa aggregaattitarjontaa, kysynnän laskiessa AS-käyrällä siirrytään alaspäin. Uudessa pisteessä B siirrytään lähemmäs origoa, jolloin inflaatio laskee ja tuotantokuilu kasvaa. Periaatteessa hallituksella on tässä vai-

heessa käytettävissä raha- tai finanssipoliittiset keinot AD-käyrän nostamiseksi. Hallituksen käytettävissä olevat keinot riippuvat siitä onko valuutta kelluva vai kiinteä. (Burda ym. 2003: 318–320.) Kun kyseessä on kiinteä valuuttakurssi, rahapolitiikka on tehotonta ja finanssipoliittika tehokasta. Vastakohtaisesti, kun kyseessä on kelluva valuuttakurssi, rahapolitiikka on tehokasta ja finanssipoliittika tehotonta (Baldwin & Wyplosz 2004: 319.)

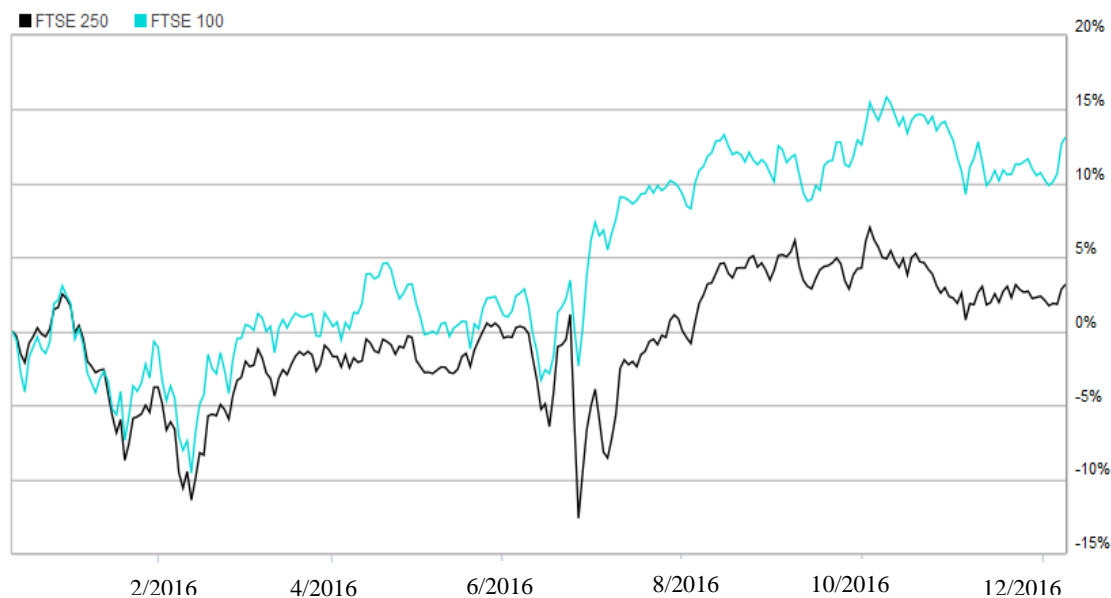
Kuvio 10. Iso-Britannian vientitilausten tai kysynnän % -muutos 10/2015–11/2016 (OECD 2016b).

Iso-Britannian vientitilausten määrä on lähtenyt nousuun 23.6.2016 pidetyn Brexit-äänestyksen jälkeen (kuvio 10). Kuvioista 10 voidaan havaita, että vientitilausten määrä on lähtenyt laskuun 10/2016 jälkeen. Theresa May ilmoitti 2.10.2016, että artikla 50 mukainen eroilmoitus annetaan Eurooppa-neuvostolle 3/2017 mennessä, ilmoitus on voinut vaikuttaa vientitilauksiin niitä laskevasti. Lisäksi heikentynyt punta on vauhdittanut Iso-Britannian vientiä.

Kuvio 11. EU:sta lähtemisen todennäköisyys, dollari-punta vaihtokurssi, FTSE250-indeksi ja Iso-Britannian EPU-indeksi kesä- ja heinäkuussa 2016 (Economic Policy Uncertainty 2016a).

Kuviosta 11 havaitaan, että ennen 23.6.2016 pidettyä kansanäänestystä Iso-Britannian EU:sta lähtemisen todennäköisyys laski jyrkästi. Äänestystuloksen selvittyä Iso-Britannian EPU-indeksi (vasen akseli) lähti jyrkkään nousuun, koska epävarmuus markkinoilla lisääntyi äänestystuloksen selvittyä. Dollarin- ja punnanvaihtokurssi sukelsi äänestyksen jälkeen (kuvio 11). FTSE250-indeksi ilmaisee 250 keskisuuren Lontoon pörssissä olevan brittiläisen yrityksen osakekurssien keskiarvon (Cambridge Dictionary 2016). FTSE250-indeksi on kuvion 11 mukaan laskenut äänestystuloksen selvittyä, mutta lähtenyt takaisin nousuun muutaman päivän kuluttua.

Kuvio 12. FTSE250-indeksin ja FTSE100-indeksin prosentuaaliset muutokset 12/2015–12/2016 (London Stock Exchange 2016).

FTSE250-indeksi ilmaisee 250 keskisuuren Lontoon pörssissä olevan brittiläisen yrityksen osakekurssien keskiarvon. FTSE100-indeksi ilmaisee 100 Lontoon pörssissä olevan brittiläisen yrityksen osakekurssien keskiarvon. FTSE250-indeksin prosentuaaliset muutokset ovat suuremman yritysten osakekurssimäärän vuoksi maltillisempia kuin FTSE100-indeksin. Kuvio 12 havaitaan, että molemmat indeksit kehittyvät yhtä aikaa samansuuntaisesti ja suuri prosentuaalinen muutos molemmissa on havaittu kesäkuun 2016 lopulla. Indeksit ovat reagoineet Brexit-äänestyksen tulokseen. Indeksistä havaitaan, että osakekurssit ovat kuitenkin palautuneet suhteellisen nopeasti äänestyksen jälkeen (kuvio 12).

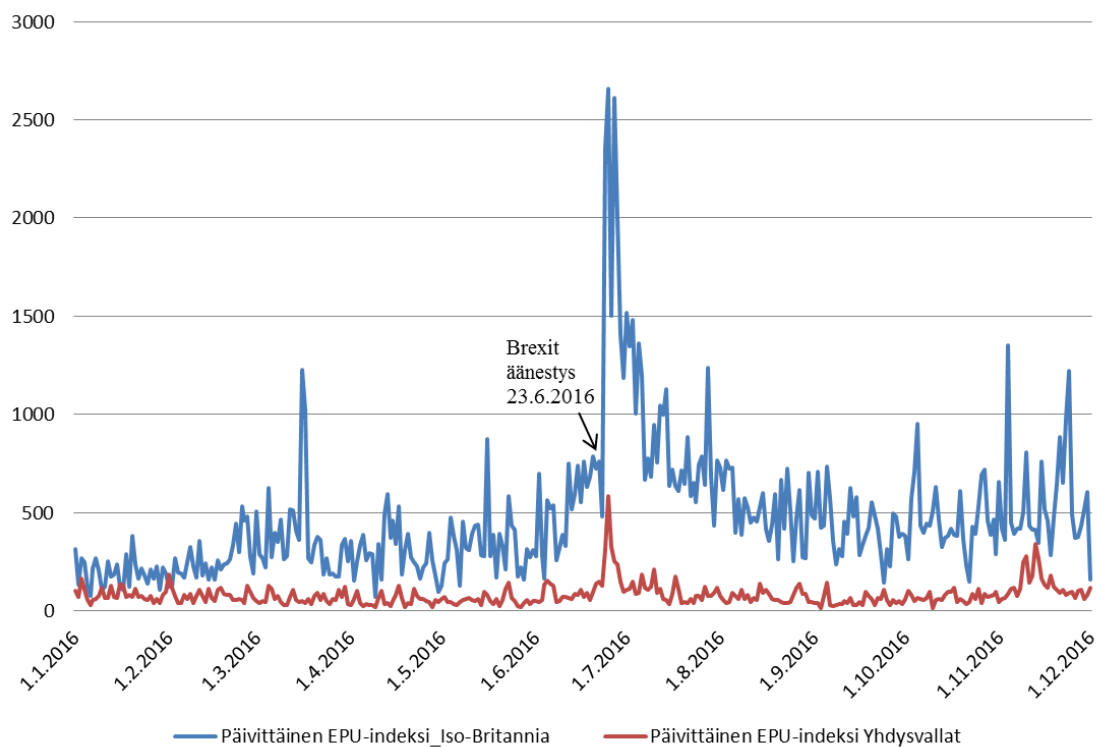
5.1.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset lyhyellä aikavälillä

On tärkeää huomata, että Iso-Britanniassa kaikki ihmiset eivät kohtaa samoja globalisaation vaikutuksia. Ennen Brexitä Iso-Britannia kärsi selvästi niin sanotusta Hollannin taudista. Hollannin taudissa, luonnonvarojen vienti syrjäyttää tehdasteollisuuden, jolloin valuutta pysyy vahvana. Tässä tapauksessa Iso-Britanniassa Lontoon kaupungin rahoituspalveluiden viennillä on sama rooli kuin luonnonvaroilla. Joten rahoituspalveluiden

heikentäminen helpottaa Ison-Britannian tehdasteollisuutta. Lisäksi se vaikuttaisi kaukana Lontoon kaupungista asuvien ihmisten tuloihin. Näiden ihmisten tulot riippuvat vielä suorasti tai epäsuorasti tehdasteollisuudesta. Ei siis ole täysin sattumaa, että nämä osat Englannista, muttei Skotlanti, äänestivät Brexitin puolesta. (Krugman 2016.)

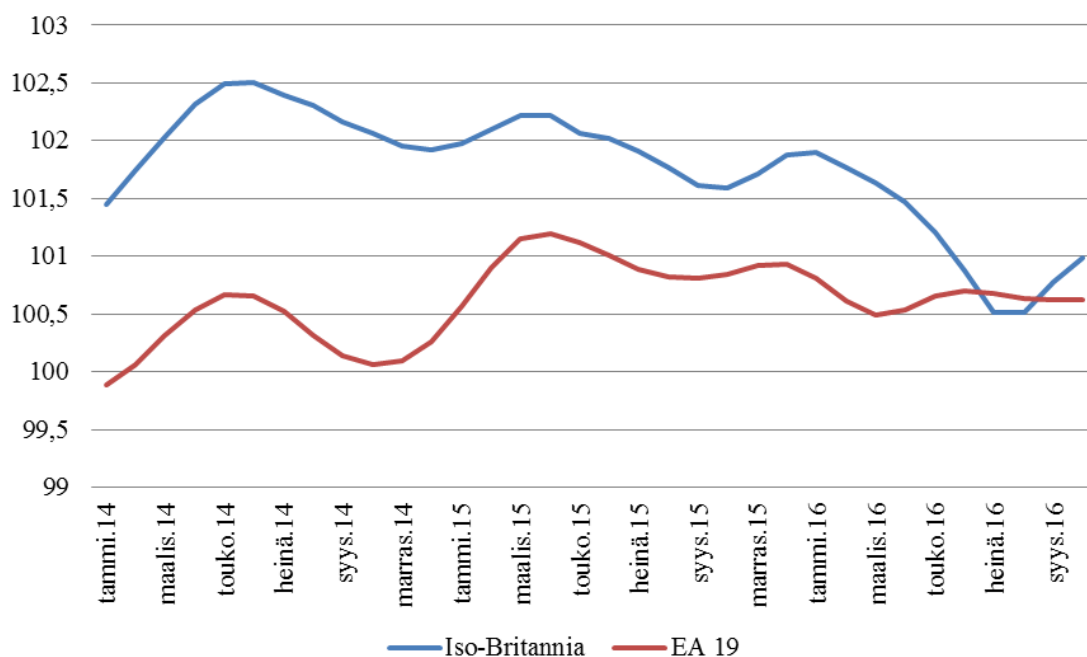
NBER järjesti 12.7.2016 paneelikeskustelun, jossa asiantuntijat keskustelivat Brexitin vaikutuksista. Asiantuntijoina keskusteluun osallistuivat: Helene Rey (London Business School ja NBER), Thomas Sampson (London School of Economics), Richard Baldwin (Graduate Institute Geneva ja NBER) ja Anil Kashyap (University of Chicago ja NBER). Helene Rey käsitteli puheenvuorossaan Brexitä ja sen vaikutuksia Iso-Britanniaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Lyhyellä aikavälillä yhteiskunnassa voidaan havaita kaksi shokkia: epävarmuus- ja rahoitusmarkkinashokki. Epävarmuus tulevasta aiheuttaa ongelmia rahoitusmarkkinoille, jotka ovat Iso-Britannialle hyvin tärkeitä. Epävarmuutta synnyttää se, ettei tiedetä neuvottelujen aikatauluista eikä lopputuloksesta. Se, että pääseekö Iso-Britannia tulevaisuudessa sisämarkkinoille, on arvoitus. Reyn mukaan epävarmuutta liittyy tulevaisuuden työntekijä virtoihin ja Iso-Britannian yhtenäisyyteen. On mahdollista, että Skotlannissa nähdään kansanäänestys. Epävarmuudesta seuraa, että investointeja ja työvoiman palkkauksia viivästytetään. Maahanmuuttajat eivät tiedä epävarmuuden vuoksi, onko Iso-Britannia heille sopiva paikka. (NBER/paneelikeskustelu 2016.)

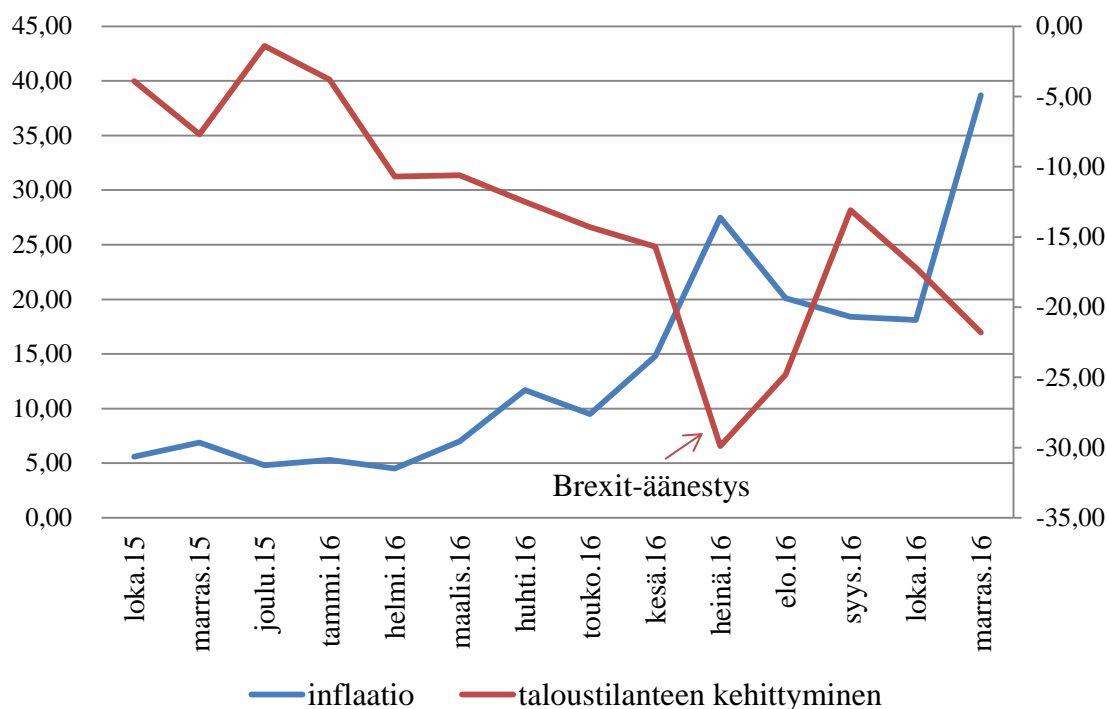
Kuvio 13. Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen päivittäinen epävarmuusindeksi vuonna 2016 (Economic Policy Uncertainty 2016a).

Kuvio 13 ilmaisee Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian epävarmuusindeksin kehittymisen tammikuusta 2016 joulukuun 2016 alkuun. Äänestyspäivän 23.6.2016 jälkeen indeksi on noussut reilusti sekä Iso-Britanniassa että Yhdysvalloissa (kuvio 13). Yhdysvaltojen EPU-indeksi on kuitenkin palautunut tuloksen jälkeen noin viikossa aiemmalle tasolle, kun taas Iso-Britannian EPU-indeksi on saanut edestakaisin äänestystuloksen jälkeen (kuvio 13).

Kuvio 14. Kuluttajien luottamusindeksi Iso-Britanniassa ja Euroopan alueen 19 maassa (EA 19) 1/2014-9/2016 (OECD 2016a).

Kuluttajien luottamusindeksi kuvaa kotitalouksien suunnitelmia koskien isoja hankintoja ja kotitalouksien taloudellista tilannetta. Indeksillä heijastetaan kotitalouksien nykyistä tilaa ja niiden odotuksia tulevaisuudesta. (OECD 2016.) Iso-Britannian ja Euroopan alueen 19 maan kuluttajien luottamusindeksi on kehittynyt samankaltaisesti vuodesta 2014 vuoteen 2016 maaliskuuhun, tosin Iso-Britanniassa kuluttajien luottamus on ollut korkeammalla kuin EA 19 -maissa (kuvio 14). Iso-Britanniassa kuluttajien luottamusindeksi on tippunut tammikuusta 2016 elokuun 2016 loppuun asti, kunnes se on lähtenyt nousuun syyskuussa 2016. Kuluttajien luottamusindeksi oli matalimmillaan kesäkuussa 2016, jolloin Iso-Britanniassa pidettiin Brexit-äänestys (kuvio 14). EA 19 -maissa on havaittavissa tasaisempaa kehitystä, pieni lasku marraskuusta 2015 maaliskuuhun 2016, jonka jälkeen hieman nousujohteisempaa kehitystä (kuvio 14). Iso-Britanniassa kuluttajien luottamusindeksin kehittymiseen vaikuttaa epävarmuus tulevaisuudesta.

Kuvio 15. Kuluttajahintojen nousun (inflaatio) ja kuluttajien yleiseen taloustilanteeseen luottamuksen % -muutos 10/2015–11/2016 Iso-Britanniassa (OECD 2016b).

Iso-Britanniassa inflaation muutos (vasen akseli) on pysynyt samalla tasolla 10/2015–2/2016, jonka jälkeen se on lähtenyt nousuun (kuvio 15). Kuvioista 15 havaitaan, että inflaation nousu on jatkunut 7/2016 asti, jonka jälkeen se on taittunut, kunnes lähtenyt uudelleen nousuun 10/2016. Kuluttajien luottamus yleisen taloustilanteen kehittymiseen (oikea akseli) on laskenut Iso-Britanniassa joulukuusta 2015 alkaen (kuvio 15). Alhaisimmillaan kuluttajien luottamus yleisen taloustilanteen kehittymiseen on ollut 7/2016, jonka jälkeen luottamus on lähtenyt nousuun. Kuvioista 15 havaitaan, että kuluttajien luottamus yleisen taloustilanteen kehittymiseen on kuitenkin kääntynyt laskuun 9/2016. Kuvioista 15 nähdään, että inflaation kiihtyessä kuluttajien luottamus yleisen taloustilanteen kehittymiseen laskee. Inflaation kiihtymisen pääsyy on todennäköisesti punnan heikentynyt arvo, joka on nostanut tuontihintoja.

5.2 Eroamisen pitkän aikavälin vaikutukset

Tässä kappaleessa käsitellään Iso-Britannian EU:sta eroamisen vaikutuksia pitkällä aikavälillä. Vaikutukset on jaettu taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin. Luvun lähdeaineisto koostuu tieteellisistä artikkeleista, tunnettujen taloustieteilijöiden artikkeleista ja taloustieteilijöiden paneelikeskustelusta. Lähteet luovat pohjan vaikutusten analysoimiselle luvussa 6.

5.2.1 Taloudelliset vaikutukset pitkällä aikavälillä

Brexitin vaikutuksia Iso-Britannian talouteen voidaan tarkastella kaupankäynnin kautta. Kotimarkkinoiden tehokkuus liittyy olennaisesti kaupankäyntiin. Kuvitellaan, että hyödykkeillä ja palveluilla on suuria mittakaavaetuja tuotannossa, tähän päästään, jos niitä kulutetaan kahdessa maassa. Jos ne halutaan tuottaa vain toisessa ja viedä ne vain toiseen. Missä tuotannon pitäisi tällöin sijaita? Tällöin valitaan mahdollisimman suuri markkina, jotta voidaan minimoida kuljetuskustannukset. Markkinan koko tulee olemaan aina tekijä, joka vaikuttaa valintoihin. Tosin valinnat riippuvat myös siitä, kuinka korkeat kuljetuskustannukset ovat. Eräässä tapauksessa kaikki tuotanto ei lähtenyt pienemmästä kansantaloudesta, koska pienempi kansantalous maksoi alhaisempia palkkoja ja nosti sitä kautta kilpailukykyä. Pienempi kansantalous saavutti kilpailukyvyn, joka siltä puuttui aiemmin markkinoille pääsyyn. Se käytti heikompa valuuttaa päästäkseen markkinoille. (Krugman 2016.)

Iso-Britannian tapauksessa tarkastellaan rahoituspalveluita toimialana. Tällaisilla palveluilla on sekä sisäisiä että ulkoisia mittakaavaetuja. Lontoo on yksi finanssikeskuksista, jonne palveluita on keskitetty. Brexitin jälkeen kohdataan lisääntyneet kaupankäynnin kustannukset Ison-Britannian ja muun Euroopan välillä, mikä puolestaan luo kannusteen siirtää palvelut pois pienemmästä kansantaloudesta eli Iso-Britanniasta suurempaan kansantalouteen Eurooppaan. Iso-Britannia tarvitsee tästä syystä heikentyneen valuutan kompensoimaan näitä kielteisiä vaikutuksia. (Krugman 2016.)

Simon Wren-Lewis on taloustieteiden professori Blatvanikin ja Oxfordin yliopistoissa sekä Merton collegen jäsen. Wren-Lewis analysoi 6.12.2016 ilmestyneessä blogikirjoituksessaan OBR:n (Office for Budget Responsibility) ennustetta Brexitin vaikutuksesta Iso-Britannian talouteen. OBR on Iso-Britanniassa toimiva ministeriön ulkopuolinen toimielin, joka tuottaa talousennusteita. Wren-Lewis kirjoittaa, että on syytä tarkastella, onko OBR:n ennuste Brexitin vaikutuksesta Iso-Britannian talouteen liian optimistinen. Brexit vaikuttaa Iso-Britannian julkiseen talouteen, koska maahanmuutto EU:sta vähenee ja tuottavuus laskee. Nämä kaksi linkittyvät toisiinsa OBR:n analyysissä oikein; koulutetun väestön maahanmuuton väheneminen vaikuttaa laskevasti tuottavuuteen. OBR:n ennusteessa tuottavuutta laskee myös investointien väheneminen. (Wren-Lewis 2016.)

OBR olettaa ennusteessa, että Brexit vähentää kaupan intensiteettiä Iso-Britanniassa; vähemmän vientiä ja tuontia. Wren-Lewisin mukaan kaupan intensiteetin väheneminen on itsestään selvää kansainvälisen kaupan lainalaisuuksien vuoksi. Kuljetuskustannukset eivät välttämättä nouse niin korkeiksi, kuin ne ovat joskus olleet, puolestaan maantieteellinen sijainti ja sen kautta muodostuvat välimatkat ovat päätekijä, mikä ratkaisee missä kauppaa käydään. Tämä tarkoittaa, että kaupan käynnin väheneminen EU:n jäsenmaiden kanssa ei ole automaattisesti korvattavissa kaupan käynnillä EU:n ulkopuolisten maiden kanssa. Valtiovarainministeriön arvion mukaan Brexit ja sen kautta tulevat alhaisempi kaupan käynnin intensiteetti vähentää tuottavuutta Iso-Britanniassa. OBR ei ole puolestaan ottanut vastaavanlaista kantaa analyysissään, koska intensiteetin väheneminen on liian epävarma tekijä, Wren-Lewis pitää tätä mielipidettä varsin yllättävänä. (Wren-Lewis 2016.)

Wren-Lewis perustelee mielipiteen yllättävyyttä IMF:n pääekonomisti Maurice Obstfeldin 12/2016 kirjoituksella: ”Empiirinen tutkimus tukee Ricardon perustavanlaatuisia oivallusta, että kauppa edistää tuottavuutta lisäämällä tehokkuutta suhteellisen edun kautta. Se miten tuottavuus ja kasvu hyötyvät kaupasta, menevät paljon pidemmälle Ricardon oivalluksia. Kansainvälinen kilpailu pakottaa kotimaisia tuottajia nostamaan tasoaan. Kaupankäynnin vuoksi yrityksillä on käytettävissä monipuolisempia välituottopanoksia, joilla voidaan tuottaa halvemmalla.” (Wren-Lewis 2016.) Useissa kehit-

tyneissä ja kasvavissa talouksissa maailman laajuisen finanssikriisin aikana alkanut heikko tuottavuuden kasvu aiheuttaa huolia tulevaisuuden kasvun tekijöistä. Uudet tutkimukset antavat viitteitä siitä, että kansainvälisen kaupan esteiden vähentäminen ja suorien ulkomaalaisten investointien helpottaminen voisivat edistää tuottavuuden ja tuotannon nousua. (Era Dabla-Norris & Romain Duval 2016.)

Harvat asiat ovat varmoja taloustieteissä, mutta mikään näistä mekanismeista, joissa suuremmasta kaupankäynnistä seuraa korkeampaa tuottavuutta, ei ole erityisen mielikuvituksellisia. Ne kaikki käyvät järkeen ja ovat yhdensuuntaisia, mikä tarkoittaa, että nollavaikutuksen olettaminen on jokaisessa tapauksessa erittäin uskaliaista. Näin ollen OBR:n oletus Brexitin vaikutuksista Iso-Britannian talouteen on optimistinen. (Wren-Lewis 2016.)

Monique Ebell, Ian Hurst ja James Warren ovat analysoineet Euroopan unionista lähtemisen vaikutuksia pitkällä aikavälillä Ison-Britannian talouteen tieteellisessä artikkelissaan. Analyysi on tehty NiGEM-mallilla (the National Institute Global Econometric Model). Seurauksia analysoitaessa on oletettu, ettei Iso-Britanniassa ole vapaakauppasopimusta Euroopan unionin kanssa. Artikkelissa nostetaan esiin neljä vaikutusta, jotka aiheutuvat Iso-Britannian taloudelle Euroopan unionista eroamisen vuoksi. Vaikutukset ovat: kaupankäynnin väheneminen EU:n jäsenmaiden ja Iso-Britannian välillä, maltilliset tullimaksujen korotukset, Iso-Britanniaan virtaavien suorien ulkomaisten investointien väheneminen ja Iso-Britannian budjetin päivittäminen poistuvien EU:n nettomaksujen osalta. (Ebell, Hurst & Warren 2016.)

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen johtaja Vesa Vihriälä on antanut Suomen eduskunnan talousvaliokunnalle kuulemistilaisuuteen lausunnon 1.7.2016, joka koskee Brexitiä ja Suomea. Vihriälä (2016) arvioi lausunnossaan, että Brexitin mukana syntynyt taloudellinen ja poliittinen epävarmuus vähentää investointeja Iso-Britanniassa ja muualla Euroopassa. On myös hyvin mahdollista, että Iso-Britannia ajautuu taantumaan, kun punnan ja osakekurssien lasku heikentää brittien ostovoimaa ja sitä kautta kulutusta. Vihriälän (2016) mukaan se, että Iso-Britannia saisi osallistua EU-markkinoille tarjoamatta vastavuoroisia etuja EU-maiden yrityksille ja kansalaisille yhteisiin kuluihin osallistumatta ei ole todennäköinen ratkaisu, johon muut EU:n jäsenmaat suostuisivat. Edel-

lä mainittu ratkaisu johtaisi todennäköisesti siihen, että muut jäsenmaat etsisivät samantyyppistä järjestelyä. Vihriälän (2016) mukaan voidaan pitää mahdollisena, että EU:n tiukka linja Brexit neuvotteluissa voisi auttaa Brexit-päätöksen perumista. Toisaalta päätöksen peruminen on hyvin epätodennäköinen vaihtoehto.

Thomas Sampsonin mukaan on kolme tapaa, jolla ihmiset tarkastelevat Brexitin vaikutuksia Iso-Britannialle. Ensimmäinen tapa hakee selitystä menneisyydestä, kysytään: ”Mitä tapahtui Iso-Britannialle sen jälkeen, kun se liittyi Euroopan talousyhteisön jäseneksi?” Vuoden 1973 ja finanssikriisin (2007) välissä Iso-Britannian BKT kasvoi. Brexitin vaikutuksia voidaan miettiä seuraavasti: ”Mikä on Brexitin aiheuttamien shokkien vaikutus talouteen?” Yksi Brexitin aiheuttama shokki on kaupankäynnin kustannukset ja miten niille käy, siihen liittyy paljon epävarmuutta. Briteillä on erilaisia vaihtoehtoja tulevista suhteista EU:n kanssa esim. Norjan-malli, joka tarkoittaa että Iso-Britannia jäisi osaksi Euroopan talousaluetta ja sisämarkkinoita. Norjan mallin seurauksena Sampsonin mukaan Iso-Britannian BKT alenisi 1,3 %:a ja tämä olisi ehkä paras mahdollinen tilanne, mikä voidaan saavuttaa Brexitin jälkeen. Toinen vaihtoehto on, että Iso-Britannian ja EU:n kaupankäynti säänneltäisiin WTO:n sääntöjen mukaan. Tämä vaihtoehto on kalliimpi. On arvioitu, että vaihtoehto tarkoittaisi 2,6 %:n alenemaa Iso-Britannian BKT:seen. Eli vaihtoehto kaksi tuplaisi kustannukset verraten Norjan malliin. (NBER/paneelikeskustelu 2016.)

”Mitä tapahtuisi, jos Iso-Britannia päättäisi yksipuolisesti poistaa kaikki tuontitullimaksut koskien koko maailmaa?” Sen seurauksena BKT laskisi Iso-Britanniassa 2,3 %:a, vaikutus ei olisi näin ollen paljon erilaisempi verrattain WTO-säännösten käyttöön. Se miksi vaikutus ei ole sen suurempi, johtuu siitä, että tuontitullimaksut ovat jo nyt alhaisella 3 %:n tasolla. Kolmas tapa gravitaatio-malli (gravity-model) katsoo: ”Kuinka EU jäsenyys on vaikuttanut Iso-Britannian kaupankäyntiin?” Iso-Britannian kaupankäynti muiden EU-maiden kanssa on ollut Sampsonin mukaan $\frac{1}{4}$ osan suurempaa kuin se olisi muuten ollut. BKT:n alenema tulisi olemaan viimeisen vaihtoehdon mukana 6,3–9,5 %:a. Tehdyt tutkimukset osoittavat, että Brexit tulee alentamaan Iso-Britannian BKT:tä enemmän tai vähemmän. Se kuinka paljon alenema tulee olemaan, riippuu hyvin paljon siitä, minkälainen Iso-Britannian ja EU:n suhde tulee olemaan myöhemmin. Joten erosta neuvotellessa lopputulos on äärimmäisen tärkeä. (NBER/paneelikeskustelu 2016.)

Rahoitusmarkkinashokin vaikutus pitkällä aikavälillä riippuu Reyn mukaan siitä, millainen neuvottelutulos saadaan aikaiseksi. On mahdollista, että jos Iso-Britannia päätyy Norjan malliin, niin investoinnit virkoavat. Jos neuvottelut venyvät pitkiksi ja työvoiman virtaus lakkaa, todennäköisesti tällaista investointien virkoamista ei nähdä. Jyrkimmät osakkeiden alastulot Brexitin jälkeen ovat kohdistuneet pankkiosakkeisiin. Tähän on useita syitä, joista yksi on osakkeiden volatilisuus. Brexit on lisäksi lisännyt matalien korkotasojen jatkumon todennäköisyyttä, mikä puolestaan syö pankkien kannattavuutta. (NBER/paneelikeskustelu 2016.)

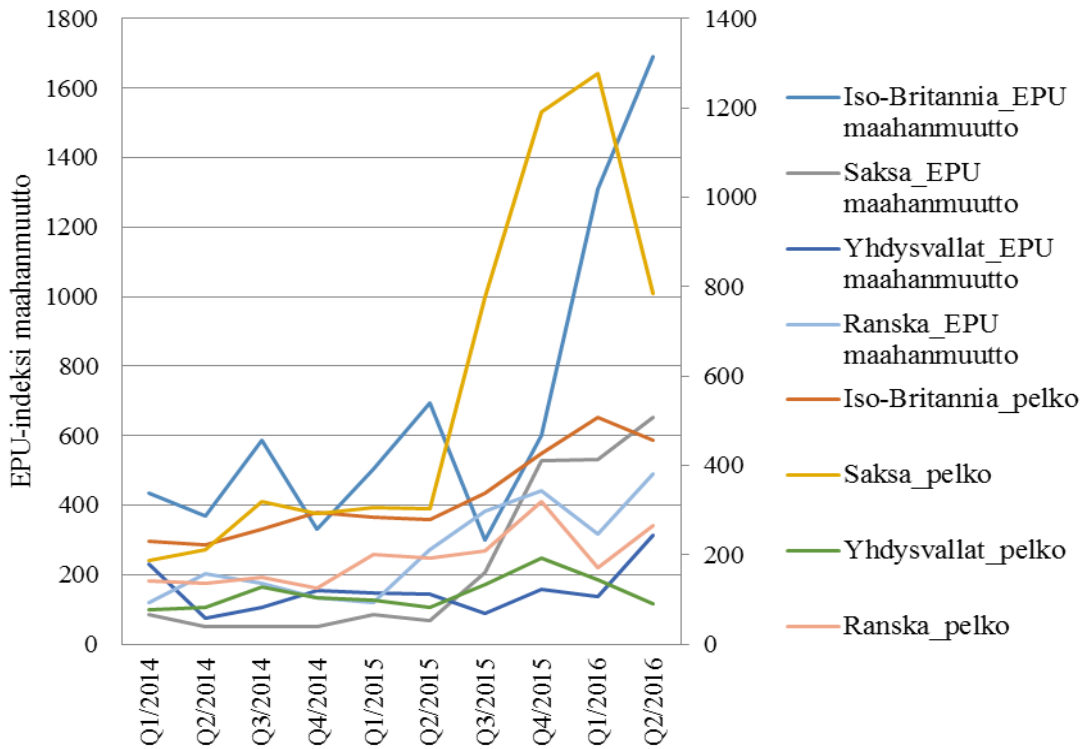
Kashyap tarkasteli NBER:n paneelikeskustelussa Lontoon Cityn finanssikeskuksen tulevaisuutta. Kashyap ennustaa, että finanssipalvelut tulevat vähenemään Lontoossa. Tällä hetkellä noin miljoona ihmistä työskentelee Iso-Britanniassa finanssipalveluissa. Nämä työntekijät maksoivat 11,5 prosenttia Iso-Britannian veroista vuonna 2014, joten finanssipalveluiden työpaikkojen katoamisella on veroseuraamuksia. Kashyap ei pidä mahdollisena, että Iso-Britannia pystyisi neuvottelemaan itselleen paremman aseman suhteessa EU:hun, kuin sillä on tällä hetkellä. Finanssipalveluiden kannalta neuvotteluissa on vaihtoehtoina: Norjan-malli, Sveitsin-malli sovellettuna ja WTO:n säännökset. Kashyap pitää kuitenkin mahdollisena, että neuvottelut venyvät ja finanssipalvelut ehtivät paeta ennen neuvottelutulosta. (NBER/paneelikeskustelu 2016.)

5.2.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset pitkällä aikavälillä

Iso-Britannian eroprosessi käynnistyy, kun Iso-Britannia ilmoittaa eropäätöksen Eurooppa-neuvostolle. Prosessista on säädetty Maastrichtin sopimuksen artiklassa 50. Iso-Britannialla on 2 vuotta aikaa eropäätöksen ilmoittamisesta, neuvotella EU:n kanssa sopimus heidän tulevasta suhteestaan. Sopimuksen tulee saavuttaa Euroopan parlamentin yksinkertaisen enemmistön ja 27 Euroopan jäsenmaasta 20:nen hyväksyntä. Pidenys kahden vuoden neuvottelu-aikaan voidaan myöntää vain EU:n jäsenmaiden suostumuksella. Mikäli mahdollisesti tarvittavaa lisäaikaa ei myönnetä eikä sopimusta synny, siirtyy Iso-Britannia noudattamaan WTO:n sääntöjä ja kohtaa EU:n alueelle viennissä MFN (Most Favoured Nation) tason tuontitullit. (Baker ym. 2016: 1.)

Neuvottelujen pituutta on hankala ennustaa, koska mikään muu maa ei ole aiemmin käyttänyt artiklaa 50 Euroopan unionista erotukseen. Grönlannin eroneuvottelut EU:sta vuonna 1985 kestivät 3 vuotta. Grönlannin ero tapahtui ennen Maastrichtin sopimuksen ratifiointia, joten siihen ei luonnollisesti sovellettu artiklaa 50. Oletuksena on, että 2 vuoden aikajakso on optimistinen, aiempiin vapaakauppasopimusneuvotteluihin verrattuna. Muun muassa EU:n ja Kanadan välisen vapaakauppasopimuksen neuvottelut aloitettiin vuonna 2009 ja ne ovat edelleen vuonna 2016 kesken. Iso-Britannian tulee lisäksi neuvotella uudet kauppasopimukset kolmansien maiden kanssa esimerkkinä Yhdysvallat. On todennäköistä, että Yhdysvallat aloittaa Iso-Britannian kanssa neuvottelut vasta kun sopimus EU:n kanssa on syntynyt, joten epävarmuus voi rasittaa vielä pidempään Iso-Britannian muualle kuin EU:n alueelle suuntautuvaa kaupankäyntiä. (Baker ym. 2016: 2.)

Mikäli markkinareaktiot johtavat Isossa-Britanniassa taantumaan, on mahdollista, että suuret kansainväliset yritykset siirtävät toimintojaan muualle. Ison-Britannian suhteet Pohjois-Irlantiin ja Skotlantiin joutuvat koetukselle, mikäli Euroopan unionin kanssa käytävissä eroneuvotteluissa päädytään siihen, ettei briteillä ole oikeutta osallistua sisämarkkinoille. (Vihriälä 2016.) Skotlannissa on jo väläytelty kansanäänestyksen järjestämistä Iso-Britanniasta eroamiseksi, mikäli sisämarkkinoille pääsy evätään (Kauppa-lehti 2016). Norjan ETA-ratkaisun mukainen malli tarkoittaisi Isolle-Britannialle sisämarkkinoille osallistumista seuraavin ehdoin: työvoiman vapaa liikkuvuus ja osallistuminen EU:n budjetin rahoittamiseen ilman päätösvaltaa. Edellä mainitut ehdot voivat olla Iso-Britannialle liian ankarat, joten kanta EU-jäsenyyteen voi muuttua. (Vihriälä 2016.) Nimenomaan työvoiman vapaa liikkuvuus on ollut yksi tärkeimmistä tekijöistä, mitä Iso-Britannia haluaa rajoittaa Euroopan unionista eroamalla. Ison-Britannian aiempaan historiaan verraten, on hyvin epätodennäköistä, että he osallistuisivat budjetin ylläpitoon ilman päätösvaltaa.

Kuvio 16. Maahanmuuton EPU-indeksi ja pelkoindeksi Q1/2014-Q2/2016 Iso-Britanniassa, Saksassa, Yhdysvalloissa ja Ranskassa (Economic Policy Uncertainty 2016b).

Maahanmuuton EPU-indeksillä kuvataan maahanmuuttopolitiikkaan liittyvää epävarmuutta. Pelkoindeksi kuvaa maahanmuuttoon liittyvää pelkoa. Nämä indeksit kehittyvät usein samansuuntaisesti. Maahanmuuttospelkoa kuvaava indeksi on koottu laskemalla kuinka usein uutisartikkeleista toistuu termit: rajatarkastus, Schengen, avoimet rajat, maahanmuutto, maahanmuuttaja, mukautuminen, ihmiskauppa, ahdistus, paniikki, pommitus, pelko, rikollisuus, terrorismi, huoli ja väkivalta. Osumien määrä on jaettu uutisartikkeleiden kokonaismäärällä. (Economic Policy Uncertainty 2016b.) Kuvio 16 havaitaan, että maahanmuuttopolitiikkaan liittyvä EPU-indeksi on noussut eniten verrattuna Saksaan, Ranskaan ja Yhdysvaltoihin. Puolestaan pelko liittyen maahanmuuttoon on noussut jyrkimmin Saksassa, mutta lähtenyt laskuun Q1/2016 jälkeen. Iso-Britanniassa maahanmuuttoon liittyvä pelko on kehittynyt nousujohteisesti, Q1/2016 jälkeen on havaittavissa pientä laskua (kuvio 16). Kuvio 16 nähdään, että Iso-Britanniassa pelätään maahanmuuttoa, mikä oli Brexit-kannattajien kantava teema ennen äänestystä. Maahanmuutto nousikin suureksi temaksi ennen äänestystä.

Baldwin ennustaa, että Theresa May tulee aloittamaan eroneuvottelut artiklan 50 mukaisesti. Tällöin neuvottelut kestäisivät kaksi vuotta, minkä jälkeen vaihtoehtoina ovat neuvottelujen lopputuloksen selvittyä jäsenyys, ero tai uusi äänestys. Tämä tarkoittaisi kahden vuoden epävarmuutta Iso-Britanniassa asuville ihmisille. Epävarmuus aiheuttaa kysymyksiä. Missä lapsien tulisi käydä koulu? Minne tehtaat kannattaa sijoittaa? Tällainen epävarmuus voi aiheuttaa hystereesin Iso-Britanniassa. Hystereesillä tarkoitetaan tilannetta, jossa pitkästä työttömyydestä johtuen ihmisen työllistyminen hankaloituu. Pitkän ajan työttömyys voi aiheuttaa syrjäytymistä ja osaamisen vanhenemista. Hystereesiä pyritään vähentämään talouspolitiikalla, jossa työttömyyden nousua ehkäistään. (NBER/paneelikeskustelu 2016.)

Sampson kyseenalaisti puheenvuorossaan tuleeko Brexit tapahtumaan. Brexit-äänestystulokseen johtanut äänestyskoalitio on hyvin epätavallinen Sampsonin mukaan. Brexitä kannattavat: perinteiset konservatiiviset äänestäjät ja ihmisryhmä, joka tyypillisesti olisi äänestänyt työntekijöiden puolesta. Tämä edellä mainittu ryhmä on todennäköisesti kärsinyt parin kymmenen vuoden ajan globalisaation ja maahanmuuton seurauksista. Tällaista koalitiota ei ole aiemmin nähty Iso-Britannian historiassa. Koalitio aiheuttaa tällä hetkellä painetta Maylle eroneuvottelujen läpivientiin. Sampson toteaa, että on mahdollista, että kahden vuoden epävarmuus matalalla kasvulla Iso-Britanniassa hajottaa koalition. Tällöin paine eroneuvotteluja kohtaan katoaisi, joten Brexitin toteutuminen jäisi auki. (NBER/paneelikeskustelu 2016.)

5.3 Iso-Britannian vaihtoehdot eroneuvotteluissa

Iso-Britannialle on tarjolla erilaisia malleja koskien sen ja EU:n tulevia suhteita. Iso-Britannian ja EU:n välisissä neuvotteluissa tuskin syntyy uutta ja uniikkia mallia, vaan jotain olemassa olevaa mallia sovelletaan. Näin voi tapahtua siitä syystä, että EU:lla on olemassa olevia kahdenvälisiä sopimuksia, joten sen ei ole järkevää antaa Iso-Britannialle parempaa asemaa kuin aiemmille sopimusosapuolilleen. Mikäli Iso-Britannia saavuttaisi paremman aseman kuin EU:n aiemmat sopimusosapunnit, se tietäisi uusia neuvotteluja EU:n ja sen aiempien sopimusosapunnien välille.

Richard Baldwin linjasi NBER:n paneelissa, että on kaksi erilaista tapaa käydä kauppaa. Ensimmäisessä tavassa hyödykkeet valmistetaan yhdessä maassa ja ne myydään toiseen maahan, tällöin vallitsee yksinkertainen kauppapolitiikka. Toisessa hyödykkeet ja tuotantolaitokset ylittävät valtioiden rajat, jolloin kauppapolitiikka on monimutkaisempaa. Baldwinin mukaan EU on yksi tehdas, joka toimii sisämarkkinoilla. Tällä hetkellä Iso-Britannia kuuluu tehtaaseen. Baldwinin mukaan Iso-Britannian pääministeri Theresa May ymmärtää, että Iso-Britannian täytyy päästä myös tulevaisuudessa sisämarkkinoille. Tilanne on Maylle kuitenkin ”ota tai jätä”. May haluaisi valita sisämarkkinoiden neljästä vapaudesta, häntä miellyttävät vaihtoehdot, mutta tämä ei ole Baldwinin mukaan mahdollista. Iso-Britannia ei voi saavuttaa muita parempaa asemaa. (NBER/paneelikeskustelu 2016.)

EU-maissa on 27 johtajaa, jotka keskustelevat ensin keskenään ja sen jälkeen neuvottelevat Iso-Britannian kanssa ehdoista. EU-johtajat eivät aio uhrata sisämarkkinoiden toimivuutta, Iso-Britannian eropäätöksen vuoksi. Jos Iso-Britannia saa valita mieleiset osat sisämarkkinoiden vapauksista, niin kohta Euroopassa olisi Baldwinin mukaan 28 eri sisämarkkinat, sillä kaikki EU:n jäsenmaat haluaisivat valita itseään miellyttävät osat. Mayn on näin ollen otettava mitä Iso-Britannialle tarjotaan. Muun muassa Norjalla on oma mallinsa EU:n kanssa ja tähän perustuen Iso-Britannia ei voi saada Norjaa parempaa asemaa. Iso-Britannialla on lisäksi 2 muuta kauppapolitiikkaan liittyvää asiaa ratkaistavana: WTO-sopimus on kytköksissä EU:hun ja on yli 100 kolmannen maailman yksittäistä EU-sidonnaista kauppasopimusta, jotka brittien on neuvoteltava uudelleen. (NBER/paneelikeskustelu 2016.)

Iso-Britannian yksi malli neuvotteluissa EU:n kanssa on Sveitsin-malli. Tosin Sveitsin ja EU:n suhteessa on ilmennyt ongelmia monimutkaisten sopimusrakenteiden vuoksi. Sveitsi on ETA:ssa tarkkailijan asemassa ja se on solminut EU:n kanssa yli 120 kahdenvälistä sopimusta, joilla Sveitsi turvaa taloutensa asemaa. Vuonna 2014 kahdenväliset suhteet kärsivät, kun Sveitsi teki helmikuussa 2014 siirtolaisvastaisen lakialoitteen. Aloite oli vastaan EU:n ja Sveitsin suhteessa sovittuja periaatteita: vapaa liikkuvuus ja yhtenäismarkkinat. EU ja Sveitsin välinen vapaakauppasopimus allekirjoitettiin vuonna 1972. Vuonna 2010 Sveitsi ja EU allekirjoittivat sopimuksen, jossa määriteltiin

Sveitsin osallistumisesta EU:n koulutusta, ammatillista koulutusta ja nuorisoa koskeviin ohjelmiin. (Euroopan parlamentti 2016.)

EU:n ja Sveitsin välisillä sopimuksilla tehostetaan taloudellisia suhteita, mutta sopimusten ylläpitäminen ei ole aina yksiselitteistä ja helppoa. Sopimukset ovat luonteeltaan staattisia, koska niiden muuttamiseksi kehittyvän EU:n lainsäädännön mukaan ei ole olemassa sopivanlaisia mekanismeja. Sopimuksista puuttuu lisäksi valvonta- ja riidantarkaisumekanismit. Sopimuksilla säännellään useita eri aloja toisistaan eroavilla erillis-sopimuksilla, minkä vuoksi sopimusten aktiivinen päivittäminen kuluttaa aikaa ja resursseja. Edellä mainittujen asioiden ratkaisemiseksi EU ja Sveitsi käynnistivät neuvottelut institutionaalista puitesopimuksesta 22.5.2014. Neuvotteluiden tavoite on ratkaista ongelmat, jotka johtuvat EU:n sisämarkkinalainsäädännön jatkuvasta kehitymisestä, ja lisätä riitojenratkaisumekanismi nykyisiin kahdenvälisiin sopimuksiin. (Euroopan parlamentti 2016.)

Mikäli institutionaalista puitesopimusta ei saada neuvoteltua, on todennäköistä, että Sveitsi ei pääse sisämarkkinoille uusilla aloilla. Neuvottelut jumiutuivat tammikuussa 2015 vapaata liikkuvuutta koskevan kriisin vuoksi. Sveitsiläisistä 50,3 %:a äänesti 9.2.2014, että perustuslaki pitäisi muuttaa siten, että muiden kuin Sveitsin kansalaisten määrälle otettaisiin käyttöön vuotuiset kiintiöt ja sveitsiläisille annettaisiin etusija työmarkkinoilla. Äänestyksen tulosten täytäntöönpano olisi vastoin kahdenvälisestä sopimuksesta ihmisten vapaasta liikkuvuudesta. Sveitsillä on EU:n kanssa useita kahdenvälisiä sopimuksia, ja niitä sitoo niin sanottu giljotiinilauseke: ”Jos yksi sopimus kumotaan, muidenkin soveltaminen lakkaa”. EU:n komissio ja Sveitsin viranomaiset jatkavat neuvotteluja tilanteen ratkaisemiseksi. Sveitsin hallituksen on toteutettava vuoden 2014 äänestystulos helmikuuhun 2017 mennessä. (Euroopan parlamentti 2016.)

Toinen malli Iso-Britannialle neuvotteluihin löytyy Norjasta. Puhutaan niin sanotusta Norjan-mallista. Iso-Britannian voisi jäädä ETA:n jäseneksi, niin kuin Norja. Tämä tarkoittaisi, että Iso-Britannialla olisi pääsy sisämarkkinoille, mutta sen täytyisi noudattaa sisämarkkinoiden säännöksiä. Se menettäisi äänestysvapauden koskien säännöksiä ja EU-päätöksiä. Lisäksi Iso-Britannian joutuisi osallistumaan EU-jäsenmaille maksettaviin avustuksiin ja myöntymään ihmisten vapaata liikkuvuutta koskevaan säännökseen.

Norja ei kuulu tulliliittoon EU:n kanssa, joten se ei hyödy EU:n toimesta neuvotelluista kauppasopimuksista. (IMF 2016a.)

Kolmas vaihtoehto Iso-Britannialle on alkaa noudattamaan WTO:n säännöksiä kaupan käynnissä. WTO on julkaissut säännökset maksimi tullitasoista, joita sekä EU että Iso-Britannia ovat sidottuja noudattamaan. Tässä tapauksessa Iso-Britannialla ei olisi pääsyä sisämarkkinoille ja sillä olisi samanlainen asema EU:n kanssa kuin mailla, jotka eivät ole tehneet EU:n kanssa etuoikeutettua kauppasopimusta. Iso-Britannia olisi tässä tapauksessa täysin vapaa tekemään omat säädökset, rajoittamaan maahanmuuttoa ja se ei osallistuisi EU:n budjettiin. EU:n ja Iso-Britannian suhde tulee noudattamaan näitä ehtoja, mikäli muuta sopimusta ei saada aikaiseksi. (IMF 2016a.)

Iso-Britannian tulevien kahdenvälisten kauppaneuvotteluiden lopputulosta on hankala ennustaa. Epävarmuutta lisää se, että useassa maassa on edessä vaalit. Yhdysvaltoihin valittiin uusi presidentti Donald Trump 9.11.2016. Trump suhtautuu myönteisesti Brexiitiin, mutta se ei tarkoita, että Trump olisi helppo neuvottelukumppani. Lähtökohtaisesti Trump vaikuttaa arvaamattomalta, koska linjauksissa on selventämisen varaa. Iso-Britannian tulevasta suhteesta Yhdysvaltoihin kertoo jotain, että brittipolitiikoista Nigel Farage matkusti ensimmäisenä Yhdysvaltoihin luomaan suhteita uuteen hallintoon. Farage tunnetaan aktiivisena Brexitin kannattajana. (The Economist 2016.)

Iso-Britannian talous oli jo heikossa tilassa ennen kuin Yhdysvaltojen presidentinvaalien tulos selvisi. Punta on heikennyt, liiketoiminnan epävarmuus lisääntynyt ja investoinneissa on nähtävissä hitautta. Trumpin valinnasta seuraava mahdollinen taloudellinen shokki voi pahentaa näitä trendejä. Se voi myös kovettaa politiikkaa Manner-Euroopan maissa, joiden kanssa Iso-Britannia pian alkaa neuvotella. Manner-Euroopan maissa populistit rohkaistuivat Trumpin voitosta, varsinkin Marine Le Pen Ranskassa. Le Pen haluaisi vähentää valtavirran johtajien vapautta hyväksyä käytännönläheinen sopimus Iso-Britannian kanssa. Trumpin valinta ei siis tule ainakaan helpottamaan Brexitiä ja alkavia neuvotteluja. (The Economist 2016.)

5.4 Yhteenveto

Ensimmäinen tutkimuskysymys on: *Miten Iso-Britannia eroaa EU:sta?* EU:sta eroamisesta säädetään Maastrichtin sopimuksen artiklassa 50. Erotakseen EU:sta Iso-Britannian on aloitettava EU:n kanssa sopimuksessa säädetyt eroneuvottelut, jotka alkavat, kun Iso-Britannia antaa Eurooppa-neuvostolle virallisen eroilmoituksen. Lokakuussa 2016 pääministeri Theresa Mayn antaman tiedon mukaan May antaa Iso-Britannian eroilmoituksen Eurooppa-neuvostolle maaliskuun 2017 loppuun mennessä.

Mayn lausunnon jälkeen asia vietiin oikeuteen Iso-Britanniassa. Kysymys kuuluu: Onko pääministerillä mandaatti antaa eroilmoitus itsenäisesti vai pitääkö hänellä olla takanaan parlamentin suostumus? Iso-Britannian tuomioistuin määräsi, että pääministerillä tulee olla parlamentin tuki takanaan eli hän ei voi yksin antaa eroilmoitusta. Päätöksestä valittiin, joten Iso-Britannian hallitusta kuullaan vielä korkeimmassa oikeudessa joulukuussa 2016 ja korkein oikeus antaa tuomion tammikuussa 2017. Brexit-sihteeri David Davis on ehdottanut, että tuomio edellyttäisi asian eteenpäin viemistä parlamenttilailla. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että kansanedustajat ja ylähuone antaisivat suostumuksensa eroneuvottelujen aloittamiselle.

Eroilmoituksen antamisen jälkeen alkaa EU:n ja Iso-Britannian eroneuvottelut, jotka kestävät 2 vuotta. Tässä ajassa tulee solmia sopimus EU:n ja Iso-Britannian tulevasta suhteesta ja siitä millä ehdoin Iso-Britannia eroaa EU:sta. Mikäli 2 vuoden neuvotteluaika ei riitä, neuvotteluille voidaan hakea jatkoa. Jatkoajan saamiseksi tarvitaan kuitenkin 27 EU:n jäsenmaan hyväksyntä. Jos hyväksyntää jatkoneuvotteluille ei saada, EU-säännökset lakkaavat automaattisesti koskemasta Iso-Britanniaa ja sen kanssa kaupankäynnissä sovelletaan WTO:n säännöksiä.

Toinen tutkimuskysymys on: *Millaisia taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia Iso-Britannialle on EU:sta eroamisesta lyhyellä aikavälillä?* EU jäsenyydestä äänestäminen sai aikaan epävarmuutta markkinoilla jo ennen varsinaista äänestyspäivää. Punnan arvon heikkeneminen alkoi alkuvuonna 2016, mikä johtui tulevan äänestyksen tuomasta epävarmuudesta ja riskitason noususta. Äänestyksen jälkeen punnan arvo romahti jyrkästi. Punnan arvo on reagoinut toistuvasti äänestystä ja Brexitiä koskeviin uutisiin.

Iso-Britannian vienti on hyötynyt punnan heikkenemisestä, mikä nähdään tilauskannan noususta. Iso-Britannian osakemarkkinoilla nähtiin romahdus heti äänestystuloksen selvittyä, mutta kurssit korjaantuivat suhteellisen nopeasti.

Punnan arvon heikkeneminen nostaa tuontihintoja, mikä kiihdyttää inflaatiota. Kohonneet tuontihinnat vähentävät kulutusta, kun kuluttajien ostovoima heikkenee. Kulutukseen vaikuttaa myös markkinoilla vallitseva epävarmuus. Kuluttajien luottamus on Iso-Britanniassa pudonnut tammikuusta 2016 elokuuhun 2016 asti, jonka jälkeen kuluttajien luottamus on lähtenyt nousuun. Epävarmuus on näin ollen heikentänyt valuuttaa ja kuluttajien luottamusta jo ennen äänestystä. Kuluttajien luottamusindeksistä havaitaan, että kuluttajien luottamus on ollut matalimmillaan kesäkuussa 2016, jolloin äänestys pidettiin. Epävarmuus näkyy myös luottomarkkinoilla tiukennuksina luotonannossa ja kuluttajien varovaisuutena luotonotossa.

Kolmas tutkimuskysymys on: *Millaisia taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia Iso-Britannialle on EU:sta eroamisesta pitkällä aikavälillä? Vaikutukset riippuvat ero-neuvotteluiden kestosta ja tulevasta kauppasopimuksesta.* Iso-Britannian talouden hyvinvoinnin kannalta on oleellista pyrkiä malliin, jossa kaupankäynnin kustannukset kasvavat mahdollisimman vähän. Osa briteistä toivoo mallia, jossa Iso-Britannia on mahdollisimman itsenäinen ja voi rajoittaa maahanmuuttoa. Tällainen malli on kuitenkin äärimmäisen haastavaa toteuttaa, mikäli halutaan turvata Lontoon Cityn pankkipalveluiden jatkuvuus.

EU:lla on sen ulkopuolisten maiden kanssa erilaisia suhdemalleja. Norjalla on EU:n kanssa oma mallinsa, samoin Sveitsillä. Norja kuuluu Euroopan talousalueeseen ja sillä on pääsy sisämarkkinoille. Norja ei osallistu EU:n päätösten tekoon, mutta osallistuu rahallisesti budjettiin. Norja ei ole osallisena EU:n tekemissä kauppasopimuksissa, joten se ei hyödy niistä.

Norjan malli on Iso-Britannialle haastava, koska se joutuisi hyväksymään sisämarkkinoiden 4 vapautta. Ihmisten vapaa liikkuvuus EU:n sisällä on ollut se asia, mitä Iso-Britannia haluaa rajoittaa. Osallistumalla sisämarkkinoille Iso-Britannia ei saisi rajoitettua maahanmuuttoa. On hyvin todennäköistä, että Iso-Britannia ei suostuisi pelkkään maksajan rooliin. Sen historiaa tarkastellessa on hyvin selvää, että se pitää tarkasti kiin-

ni päätösvallassa. Toisaalta Iso-Britannia tarvitsee 4 vapautta Lontoon Cityn pankkipalveluiden turvaamiseksi. Iso-Britannia toimii monelle EU:n ulkopuoliselle kansainväliselle yritykselle linkkinä Euroopan markkinoilla toimimiseen. Nyt nämä EU:n ulkopuoliset kansainväliset yritykset uhkaavat menettää helpon pääsyn EU:n markkinoille Iso-Britannian kautta, mikäli Iso-Britannia ei osallistu tulevaisuudessa sisämarkkinoille. Pankkipalveluiden keskus voi siirtyä Manner-Eurooppaan Lontoosta, mikäli sitä sääntelevät säännökset kiristyvät.

Toinen vaihtoehto eroneuvotteluissa Iso-Britannialle on Sveitsin malli. Tämä tarkoittaisi, että Iso-Britannia tekisi EU:n kanssa useita kahdenvälisiä sopimuksia. Sveitsillä on tosin ollut ongelmia EU:n kanssa, koska näiden kahdenvälisten sopimusten päivittäminen jatkuvasti muuttuvan EU lainsäädännön kanssa on hyvin työlästä. Sveitsi ei kuulu Euroopan talousalueeseen. Sveitsin ja EU:n kaltainen sopimus ei sellaisenaan tukisi Lontoon Cityn pankkipalvelukeskuksen jatkumista.

Pitkät neuvottelut lisäävät todennäköisyyttä toimintojen siirtämiselle, koska epävarmuus hankaloittaa yritysten päätösten tekoa ja toimintaa. Asiantuntijoiden arviot osoittavat, että Iso-Britannian viehätysvoiman uskotaan laskevan, mikä johtaa suorien ulkomaalaisten investointien vähenemiseen. Uudet tutkimukset antavat viitteitä siitä, että kansainvälisen kaupan esteiden vähentäminen ja suorien ulkomaalaisten investointien helpottaminen voisivat edistää tuottavuuden ja tuotannon nousua. Iso-Britannia on hyötynyt suorista ulkomaalaisista investoinneista. Näiden kohdentuminen Iso-Britanniaan on johtunut selvästä säännöskehikosta ja osaavan työvoiman saatavuudesta. Iso-Britanniassa kaupanesteet kasvavat eron takia, joten Iso-Britannian talouskasvu ei tule vauhdittumaan Brexitin seurauksena.

Brexitin toteutuessa maahanmuutto EU:sta vähenee, jolloin koulutettua työvoimaa muuttaa vähemmän Iso-Britanniaan. Koulutetun väestön maahanmuuton väheneminen laskee tuottavuutta. Iso-Britanniassa on kärsitty maahanmuuttoon liittyvistä peloista ennen Brexit-äänestystä. Maahanmuutto nähtiin negatiivisena asiana, eikä maahanmuuton positiivisia taloudellisia vaikutuksia tuotu julkisuuteen. Globalisaatio on vaikuttanut eritavalla britteihin; tehdasteollisuuden parissa työtä tekevät kokevat kärsineensä globalisaation seurauksista, kun taas Lontoon Cityssä työskentelevälle pankkiirille globalisaatio toimii mahdollistajana. Vastakkain asettelua vahvistaa se, että Skotlanti on uhannut

kansanäänestyksellä, mikäli Iso-Britannia ei osallistu sisämarkkinoille tulevaisuudessa. Skotlantilaisista 62 %:a äänesti EU:hun jäämisen puolesta.

Iso-Britannian jättäytyessä pois EU:sta ja sen päättävistä pöydistä, se vapautuu osallistumasta EU:n maksuihin. Iso-Britannian budjettiin jää näin ollen EU maksuista vapautunut summa. Toisaalta maksuista vapautumisen positiivisen vaikutuksen suuruutta Iso-Britannian taloudelle on haastavaa arvioida.

Taulukko 1. Yhteenveto tuloksista.

Brexitin vaikutukset Iso-Britannialle	<i>Talous</i>	<i>Yhteiskunta</i>
<i>Lyhyt aikaväli</i>	<ul style="list-style-type: none"> • punnan arvon heikkeneminen • viennin vauhdittuminen • tuontihintojen nousu • epävarmuus • lasku osakemarkkinoilla 	<ul style="list-style-type: none"> • kansan kahtia jakautuneisuus • epävarmuus • kuluttajien luottamuksen lasku • työvoiman palkkaamisen viivästyminen
<i>Pitkä aikaväli</i>	<ul style="list-style-type: none"> • BKT laskee • EU:n ja Iso-Britannian välinen kaupankäynti vähenee • tuontitullien lisäys • suorien ulkomaisten investointien väheneminen • talouskasvun hidastuminen 	<ul style="list-style-type: none"> • epävarmuus työpaikkojen säilymisestä • kulutuksen lasku • maastamuutto • EU:n ulkopuolisten yritysten siirtyminen muualle

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tavoitteena oli tarkastella miten Iso-Britannia eroaa EU:sta. Lisäksi tutkielmassa selvitettiin millaisia taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia EU:sta eroamisesta Iso-Britannialle olisi lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Lyhyen aikavälin vaikutusten arviointi perustuu jo havaittuihin talouden lukuihin. Pitkän aikavälin vaikutusten arviointi perustuu taloustieteen asiantuntijoiden lausuntoihin, tieteellisiin artikkeleihin ja kirjoituksiin.

Lyhyellä aikavälillä näkyvin muutos on ollut punnan arvon heikentyminen, mikä on vauhdittanut Iso-Britannian vientiä. Pitkällä aikavälillä punnan heikkeneminen vaikuttaa kuitenkin nostavasti tuontihintoihin, mikä johtaa kuluttajahintojen kohoamiseen ja kulutuksen laskuun. Punnan kurssin heikkenemisestä saatava hyöty on Iso-Britannialle vain väliaikaista.

Suurin taloudellinen vaikutus pitkällä aikavälillä Iso-Britannialle EU:sta eroamisesta tulee olemaan BKT:n laskeminen. Se, kuinka paljon BKT tulee laskemaan, riippuu ero-neuvotteluiden kestosta ja tulevasta kauppasopimuksesta. Pitkät neuvottelut ylläpitävät epävarmuutta, mikä puolestaan hidastuttaa kotimaisia investointeja ja karkottaa suoria ulkomaalta virtaavia investointeja.

Iso-Britannian EU:sta eroaminen tulee aiheuttamaan kaupankäynnin esteiden kasvamisen muun muassa kuljetuskustannusten nousemisen vuoksi. Kuljetuskustannusten noustessa ja tuontitullien lisääntyessä kaupankäynti vähenee EU:n jäsenmaiden ja Iso-Britannian välillä. Tämä kaupankäynnin väheneminen EU:n jäsenmaiden kanssa ei ole automaattisesti korvattavissa siten, että Iso-Britannia tekisi enemmän kauppaa muiden maailman maiden kanssa. Maantieteelliset etäisyydet ja kuljetuskustannukset vaikuttavat aina siihen, missä kaupanteko tapahtuu. Alhaisempi kaupankäynnin intensiteetti vähentää tuottavuutta Iso-Britanniassa. Iso-Britannian BKT tulee kärsimään EU:n jäsenmaiden ja Iso-Britannian kaupankäynnin intensiteetin vähenemisestä.

Theresa May ajaa tiukkaa Brexitiä, hän käyttää fraasia ”Brexit tarkoittaa Brexitiä”. On hyvin todennäköistä, että May tulee ajamaan täysin uudenlaista sopimusta Iso-Britannian ja EU:n välille. Tiukka Brexit tarkoittaa, että Iso-Britannia haluaa valita

EU:n neljästä vapaudesta. Tiukka Brexit on hyvin epätodennäköinen, koska EU:lla on useita eri sopimuskumppaneita. Mikäli Iso-Britannia saisi EU:n aiempia kauppasopimuskumppaneita paremman roolin, tämä herättäisi kysymyksiä ja paheksuntaa aiempien kumppaneiden keskuudessa. EU joutuisi käymään useita kauppasopimusneuvotteluja uudestaan. Lisäksi EU:n sisämarkkinoiden toimivuus vaarantuisi, mikäli Iso-Britannia saisi valikoida neljästä vapaudesta haluamansa. EU:n jäsenmaissa on noussut viimeaikoina EU vastaisia rintamia ja nämä rintamat nousivat varmasti EU:ta vastaan ja vaatisivat samankaltaisia valitsemisoikeuksia itselleen kuin Iso-Britannialle. EU:n johto on tuskin valmis vaarantamaan sisämarkkinoiden toimivuutta Iso-Britannian eropäätöksen takia.

Epävarmuus on shokki, mikä vaikuttaa sekä yhteiskuntaan että talouteen. Epävarmuus vaikuttaa sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Epävarmuuden vaikutus on alkanut Iso-Britanniassa alkuvuodesta 2016, kun Brexit-äänestyksen päivämäärä ilmoitettiin. Se kuinka pitkään epävarmuus jatkuu, riippuu siitä kuinka nopeasti EU:n ja Iso-Britannian tulevasta suhteesta saadaan sopimus. EU:n aiempia sopimusneuvotteluja tarkasteltaessa voidaan pitää selvänä, että eroneuvottelujen läpivieminen 2 vuodessa on varsin optimistinen tavoite. Esimerkkinä voidaan pitää Kanadan ja EU:n välisiä vapaakauppa neuvotteluita, jotka on aloitettu vuonna 2009, ja ne ovat edelleen kesken. Puolestaan Grönlandin eroneuvottelut EU:sta vuonna 1985 kestivät 3 vuotta.

Iso-Britannian yhteiskunta on jakautunut kahtia äänestyksen jäljiltä: Brexitin kannattajiin ja vastustajiin. May on ratkaisevassa asemassa pääministerinä. Hänen pitää yhdistää kansa ja johdattaa yhtenäinen Iso-Britannia eroneuvotteluihin. Kansan voi olla hankala suhtautua eroneuvotteluihin epävarmuuden vallitessa, jos neuvottelut venyvät yli 2 vuoden. Epävarmuus johtaa investointien lykkäämiseen ja rekrytointien viivästyttämiseen. Epävarmuus vaikeuttaa Iso-Britanniassa työskentelevien ihmisten arkea. Moni britti kannatti Brexitiä sen vuoksi, että heidän asema parantuisi työelämässä, kun maahanmuuttoa rajattaisiin.

Tuleeko Brexit toteutumaan? On mahdollista, että parin vuoden päästä järjestetään uusi äänestys, uusitaan Brexit-äänestys tai äänestetään eroneuvotteluissa selvinneistä suhdetoivoista. Brexitin kannattajien voittoon johtanut äänestyskoalitio on harvinainen Iso-Britanniassa. Koalitio aiheuttaa tällä hetkellä painetta pääministerille eroneuvottelu-

jen läpivientiin, mutta kahden vuoden epävarmuus matalalla kasvulla Iso-Britanniassa voi hajottaa koalition. Tällöin paine eroneuvotteluja kohtaan katoaa.

Brexitin vaikutuksia voidaan tulevaisuudessa tutkia tarkemmin kvantitatiivisen tutkimuksen kautta, kun taloustilanteen kehittymisestä saadaan numeerista tietoa. Tutkimusta voitaisiin tehdä EU:n näkökulmasta, miten Brexit vaikuttaa EU:n yhtenäisyyteen ja kahdenväliseen kauppaan. Voidaan tarkastella poliittisen ympäristön kehittymistä. Onko Iso-Britannian eropäätös vaikuttanut EU:hun siten, että yhteistyö sen sisällä on lisääntynyt? Nousiko muissa EU:n jäsenmaissa EU-vastaisuus? Yksi tutkimuskohde on syyt Brexitin takana.

LÄHTEET

Baker Jessica, Oriol Carreras, Monique Ebell, Ian Hurst, Simon Kirby, Jack Meaning, Rebecca Piggott & James Warren (2016). The short-term economic impact of leaving the EU. *The National Institute Economic Review No. 236* 5/2016 [online] [siteerattu 26.10.2016], 108-120. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [http://www.niesr.ac.uk/sites/default/files/publications/National%20Institute%20Economic%20Review-2016-Baker-108-20%20\(1\).pdf](http://www.niesr.ac.uk/sites/default/files/publications/National%20Institute%20Economic%20Review-2016-Baker-108-20%20(1).pdf)>.

Baker Scott R, Nicholas Bloom & Steven J Davis (2016). *Measuring Economic Policy Uncertainty* [online] [siteerattu 4.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.policyuncertainty.com/media/EPU_BBD_Mar2016.pdf>.

Baldwin Richard & Charles Wyplosz (2006). *The Economics of European Integration*. 2ND edition. McGraw-Hill Education. ISBN: 13: 9780077111199.

Bank of England [online] (2016). *What does the Bank of England do?* [siteerattu 7.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.bankofengland.co.uk/about/Pages/onemission/default.aspx>>.

BBC [online] (2016a). Brexit: Theresa May to trigger Article 50 by end of March. 2.10.2016 [siteerattu 24.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-37532364>>.

BBC [online] (2016b). EU referendum. [siteerattu 24.10.2016] Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results>.

BBC [online] (2016c). Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU. 8.11.2016 [siteerattu 8.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>>.

Burda Michael & Charles Wyplosz (2003). *Macroeconomics a European Text 3rd edition*. Oxford University Press. ISBN 0 19 877650 0.

Cambridge Dictionary [online] (2016). FTSE™ 250. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/ftse-250>>.

- Dinan Desmond (2005). *Ever closer union; An introduction to European Integration* 3rd edition. Europe: PALGRAVE MACMILLAN.
- Ebell Monique, Ian Hurst & James Warren (2016). Modelling the long-run economic impact of leaving the European Union. *NIESR Discussion Paper No. 462* [online] [siteerattu 20.10.2016], 196-209. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.niesr.ac.uk/sites/default/files/publications/dp462.pdf>>.
- ECB [online] (2016a). Mitä on inflaatio? Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/hicp/html/index.fi.html>>.
- ECB [online] (2016b). Pound sterling (GBP). 11.12.2016 [siteerattu 11.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.ecb.europa.eu/stats/exchange/eurofxref/html/eurofxref-graph-gbp.en.html>>.
- Economic policy uncertainty [online] (2016a). UK daily news index. 31.10.2016 [siteerattu 31.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.policyuncertainty.com/media/Brexit_Graphs.pdf>.
- Economic policy uncertainty [online] (2016b). Migration Fears and EPU. [siteerattu 15.12.2016] Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.policyuncertainty.com/immigration_fear.html>.
- Era Dabla-Norris & Romain Duval (2016). IMF direct. [siteerattu 12.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://blog-imfdirect.imf.org/2016/06/20/how-lowering-trade-barriers-can-revive-global-productivity-and-growth/>>.
- Euroopan parlamentti [online] (2016). Faktatietoja Euroopan unionista. [siteerattu 24.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/fi/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.3.html>.

Euroopan unioni (2016.). Perustietoa Euroopan unionista. [siteerattu 7.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_fi>.

Euroopan unioni (2017.) Eurooppa-neuvosto. [siteerattu 25.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-council_fi>.

Euroopan unionin virallinen lehti. Tiedonantoja ja ilmoituksia. 59. vuosikerta, 7.6.2016.

Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 2002/ C40 E /265. Kirjallinen kysymys E-2398/01.

Eurooppatiedotus.fi [online] (2016). Britannian EU-kansanäänestyksen oikeudelliset ulottuvuudet. [siteerattu 24.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=347971&contentlan=1&culture=fi-FI>>.

European Commission (2012). 20 years of the European Single Market [online]. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/20years/achievements-web_en.pdf>.

European Commission [online] (2016a). The European Single Market. [siteerattu 17.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: http://ec.europa.eu/growth/single-market/index_en.htm

European Commission [online] (2016b). Single Market for Goods. [siteerattu 19.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://ec.europa.eu/growth/single-market/goods/>>.

Express [online] (2016). REVEALED: Here's what the EU referendum ballot paper will look like - ready for Brexit? [siteerattu 8.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.express.co.uk/news/politics/638210/EU-referendum-ballot-paper-Brexit-vote-June-23>>.

Finpro [online] (2010). Iso-Britannian maaraportti. 12/2016 [siteerattu 30.9.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.finpro.fi/documents/10304/16101/IsoBritanniamaaraportti15122011.pdf>>.

Guardian [online] (2015). EU referendum: Cameron accepts advice to change wording of question. 1.9.2015 [siteerattu 6.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.theguardian.com/politics/2015/sep/01/eu-referendum-cameron-urged-to-change-wording-of-preferred-question>>.

Hirsjärvi Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (2007). *Tutki ja kirjoita*. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu. ISBN-13: 978-951-26-5635-6.

IMF (2016a). *IMF Country Report No. 16/169*. 1.6.2016 [siteerattu 7.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2016/cr16169.pdf>>.

IMF (2016b). *Economic Health Check*. 17.6.2016 [siteerattu 2.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2016/car061716a.htm>>.

Kauppalehti 2016. Brexitin askelmerkit hahmottuvat. Pääkirjoitus 6.10.2016.

Krugman, Paul [online] (2016). Notes on Brexit and the Pound. 11.10.2016 [siteerattu 11.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://krugman.blogs.nytimes.com/2016/10/11/notes-on-brexit-and-the-pound/?module=BlogPost-ReadMore&version=Blog%20Main&action=Click&contentCollection=Opinion&pgtype=Blogs®ion=Body&_r=1#more-39926>.

London Stock Exchange (2016). FTSE250. [siteerattu 9.12.2016] Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.londonstockexchange.com/exchange/prices-and-markets/stocks/indices/summary/summary-indices-chart.html?index=MCX>>.

NBER [online] (2016). "*The Economic Consequences of Brexit*," a panel discussion with presentations by Richard Baldwin, Jeffrey Frankel, Anil Kashyap, Helene

Rey, and Thomas Sampson. At the National Bureau of Economic Research Summer Institute July 12/2016. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.nber.org/themes/brexit/brexitsummary.shtml>>.

Niiniluoto Ilkka (1980). *Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorianmuodostus*. Otava, Helsinki.

Obstfeld, Maurice (2016). Get on Track with Trade. [siteerattu 12.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2016/12/obstfeld.htm?cmpid=TW&hotPostID=8c02879b046410e19b57d0f1793230d1>>.

OECD (2016a). Consumer confidence index (CCI). [siteerattu 8.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://data.oecd.org/leadind/consumer-confidence-index-cci.htm>>.

OECD (2016b). Business Tendency and Consumer Opinion Surveys (MEI). [siteerattu 8.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MEI_BTS_COS#>.

Office for National Statistics (2016). Why has the value of the pound been falling and what could this mean for people in the UK? [siteerattu 8.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://visual.ons.gov.uk/why-has-the-value-of-the-pound-been-falling-and-what-could-this-mean-for-people-in-the-uk/>>.

The Economist [online] (2016). Mr Brexit and Britain. 9.11.2016 [siteerattu 21.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.economist.com/blogs/bagehot/2016/11/mr-brexit-and-britain>>.

Tuomi Jouni & Anneli Sarajärvi (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. ISBN 951-26-4856-3.

Vihriälä Vesa (2016). Elinkeinoelämän tutkimuslaitos [online]. Brexit ja Suomi. 30.6.2016 [siteerattu 5.10.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.etla.fi/uutiset/brexitin-vaikutuksista-suomessa-edukunnan-talousvaliokunnalle/>>.

Widgrén Mika (2001). *Euroopan integraation talous ja politiikka*. Taloustieto Oy, yliopistopaino. Helsinki. ISBN 951-628-324-1.

Wren-Lewis Simon [online] (2016). *The OBR and the impact of Brexit*. 6.12.2016 [siiteerattu 12.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://mainlymacro.blogspot.fi/2016/12/the-obr-and-impact-of-brexit.html>>.